

bulletinen

Årgang 24. Nr 1. 2020

Institutt for psykoterapi

Innholdsfortegnelse

Kontaktinformasjon	3
Informasjon frå dagleg leidar	3
Adm-leder stillingen ved Institutt for Psykoterapi	6
Coronavirus og Institutt for Psykoterapi	6
Faglig innhold.....	8
Rapport fra den XXI International Forum of Psychoanalysis Lisboa 2020.....	8
Rødehavet og Moses: dybdeforskjeller og bruk av stav.....	9
Själens föda – om sanning, självkunskap och psykisk utveckling.....	21
EFPP – European Federation for Psychoanalytic Psychotherapy	34
Utvalg for etterutdanning	35
Informasjon om medlemsmøter.....	35
Seminarvirksomhet.....	36
Dynamic Interpersonal Therapy	37
En dags introduksjonskurs i korttidsterapi.....	37
Generalforsamling 2020.....	38
Protokoll Generalforsamling ved Institutt for Psykoterapi 27. mars 2020 kl. 19.00.....	38
Annen informasjon	44
Informasjon om Helfo refusjonsordning for kandidater og lærere ved Institutt for Psykoterapi	44
Nye kandidatrepresentantene til Styret.....	44
Nye medlemmer	45
Oppdatert liste over lokale kontaktpersoner:	45
Biblioteket	46
Tidsskrifter	46

Kontaktinformasjon

Postadresse: Postboks 4254 Nydalen, 0401 OSLO
Besøksadresse: Nydalsveien 15, 0484 Oslo
Telefon: 22 58 17 70
E-post: sekr@instpsyk.no
Hjemmeside: www.instpsyk.no

Redaksjonen:

Ole Johan Finnøy (ansvarlig redaktør)
Marthe Schierenbeck (administrasjonssekretær)
Gaute Gulliksen (prosjektkoordinator)

Bilder er tatt av Ole Johan Finnøy av maleri utført av Margarida Fleming

ISSN 1893-5893

Denne og tidligere utgaver av bulletinen er tilgjengelig fra instpsyk.no/faglitteratur/bulletinen

Informasjon frå dagleg ledar

Vi har i det siste halvåret vore igjennom utfordringar som har skapt behov for omstilling og nytenking på fleire måtar.

Som alle veit vart det i statsbudsjettet for 2020 vedtatt å «utfase» Tilskuddsordninga for vidaregåande utdanning i psykoanalyse og psykoterapi (TVUPP) slik den har vore organisert og at pengane skal overførast til helseføretaka. Vi har midlertidig fått ei ordning der Helse Midt-Norge skal administrere ordninga, men dei har bede den «gamle» organisasjonen som har arbeidd med dette om å stå for fordeling av midlane også i 2020. 10. februar 2020 vart helseminister Høie spurd av stortingsrepresentant Liadal (Ap) om korleis dei kandidatane som er under utdanning skal finansierast etter 2020. Høie svart at alle utdanningskandidatar som har starta på utdanninga med tilskudd frå denne ordninga kan fullføre programmet med støtte frå desse midlane uavhengig av denne omlegginga. Det vil seie at vi har ein horisont på 5 år for dei kandidatane som alt er tatt opp med høve for tilskudd. Kandidatar som har søkt på vårt program i 2020 har dermed ingen garanti for at dei vil kunne få støtte til utdanninga gjennom desse midlane.

Denne omorganiseringa av kvar midlane skal fordelast kan då med stor sannsynlegheit etter kvart føre til at det blir mindre førutseieleg om ein kan rekne med støtte til kvar enkelt utdanningskandidat til vår utdanning. Det ser også ut til at ordninga kan føre til at det blir meir forskjellsbehandling om folk i ulike delar av landet kan utdanne seg i psykoanalytisk terapi og at det dermed kan bli meir forskjell i tilbodet til pasientane enn det har vore fram til no. Ein fare er at behandlingstilbodet ikkje vil inkludere vårt perspektiv og at mangfaldet i behandlingstilbod meir blir prega av lokale økonomiske tilhøve i det einkilde sjukehus eventuelt prega av leदारar på enkelte avdelingar sine personlege preferansar omkring fagleg tilnærming.

Dette vil stille oss i nye dilemma om korleis vi presenterer vår utdanning for fagfeltet vi er i og også korleis vi vidare bør profilere vår utdanning slik at psykoanalytiske idear og behandlingmetodar framleis blir tilgjengeleg i heile landet.

Det andre som overraska oss og som kravde rask omstilling var koronapandemien. Eitt kandidatseminar kom i ein karantenesituasjon etter eit møte før vi avlyste alle møter og konferansar der ein møter opp fysisk. Frå og med 9. mars 2020 har vi hatt alle seminar over digital oppkopling. Vi har så smått begynt å tenke på å komme i gang med vanleg verksemd med fysisk oppmøte igjen, men vil ut til sommaren 2020 arrangere seminar på digital oppkopling. I løpet av sommaren vil vi vurdere på nytt om det skal vere vanleg oppmøte igjen i haust.

Vi arrangerte også Generalforsamlinga 2020 over vår digitale løysing «Meet». Vi er veldig letta over at vi kjøpte inn denne teknologien hausten 2019 som har gjort at vi har arrangert opptil 10 møter på ein dag over løysing i denne pandemisituasjonen. Det har vore relativt lite tekniske problem og vi har lært av desse problema slik at vi meir kan stille krav til spesifikke forhold hos deltakarane for ei god møteløysing. Vi har gjort verdifulle erfaringar med å ha møter på denne måten både positive og kva for avgrensingar møteforma kan innebere, særleg i kandidatundervisinga. Dette er erfaringar som kan komme oss til gode på mange måtar også etter pandemien.

Vi har erfart at kvaliteten på møta i forhold til sakene vi har diskutert har vore betre enn det vi førestilte oss og at folk har vorte meir fortruleg med å møtast på denne måten. Erfaringane kan gjere at vi som institutt kan knytast meir saman i heile landet gjennom at fleire faglege møtepunkt kan oppstå over «Meet». Også andre seminar enn kandidatseminara kan meir arrangerast over denne løysinga, noko som gjer det lettare for folk i heile landet å delta. Det vil også kunne bidra til at vi som institutt kan vurdere om ein del av vår reiseverksemd, for eksempel til møte med kandidatar og vegleiarar, meir kan gjerast over «Meet». Dette vil kunne føre til mindre tidsbruk, mindre reiseutgifter og ikkje minst minske vårt miljøavtrykk på grunn av mindre bruk av flyreiser.

Så langt i denne innleiinga vart det mykje omtale av våre praktiske problem med økonomiske rammer og arrangement av seminar og konferansar.

Situasjonen med TVUPP og koronapandemien gjorde også at vi vart pressa til å tenke meir i overordna betraktningar omkring vår situasjon som samfunn, institutt og vår plass i faget vi underviser og praktiserer.

Vi har i stadig større grad erfart at dei fagpersonane som søker til vårt institutt ikkje har minska i tal, heller har det vore ei auking som har søkt. Sjølv om det i mange klinikkar eksisterer ein psykoanalytisk tradisjon og vår utdanning er viktig for å halde mangfald og kvalitet i tilbodet oppe har det vorte meir tydeleg at rammene for ein del interesserte fagpersonar har vorte vanskelegare. Det er mange som fortel om at dei ikkje får støtte i sin avdeling til å ta denne utdanninga. Ein del stadar verkar det meir sentralt organisert enn før kva som skal satsast på av teoretisk tilnærming og metodar, enten det no er på grunn av økonomiske forhold på grunn av lengde på vår utdanning eller fagleg preferanse hos ledande personar. Eg har også høyrd om direkte instruksjon om at psykoanalytisk orientert behandling ikkje skal brukast i forhold til enkelte pasientgrupper.

Samfunns messig har det vorte sterkare grad av einsretting og kontroll og med auka angrep på det frie ord og den frie tanke over heile verden dei siste tiåra. Det har tydeleg vorte sterkare krefter også i helsevesenet over store delar av verden som presse faget over til at fagpersonane skal følge sentralt bestemte undersøkingsprosederer, tenkesett og teori. I Norge blir også kvar enkelt fagperson i større grad utsett for kontrollmekanismer og krav om å følge eit forutbestemt «pakkeforløp» der omsynet til den individuelle situasjon og fagpersonen sine vurderingar og idear i mindre grad blir gjeve rom for. I denne prosessen skjer det ei forenkling av den menneskelege situasjon og ei auka einsretting både av våre pasientar sine behandlingsprosessar og fagpersonar sin kreativitet i og med at rammene for den frie tanke blir innsnevra. Sannsynlegvis vil dette gjere noko med kvar fagperson sin motivasjon for dette arbeide og gjere arbeidsstaben i mange klinikkar mindre stabil.

Det at den psykoanalytiske tenking og metode kjem under press og blir forsøkt undertrykt er for så vidt ikkje så overraskande. I og med at våre fokus er på det ubevisste sin innflytelse i den menneskelege situasjon og motivasjon og på den frie tanke gjennom metoden med fri assosiasjon vil perspektivet vere provoserande på det etablerte og lett hamne i «den andre» sin posisjon som noko som skal angripast og fortrengast fordi det minner om noko ubehageleg/motstridande. Denne tendensen til auka polarisering, «oss og dei» i verden vil skape auka avstand mellom menneskegrupper. I vårt fag vil den ha den effekt at den minkar vår fridom både til å utøve vårt fag, til å jobbe analytisk, men har også parallell til vårt ubevisste sjeleliv: vårt høve for mentale fridom til å tenke, føle og snakke saman. Det treff oss på det grunnleggande planet i spørsmålet om i kva grad det er plass for å vere forskjellig eller individuelle.

Kva kan ein då som fagfelleskap gjere med dette?

Å protestere mot denne utviklinga, enten ein gjer det som enkeltindivid eller som ein del av ei gruppe, er krevjande fordi det vil vere angstprovoserande å føle seg som ein som er utanfor det som framstår som det rådande tankesettet. Det er for eksempel veldig lite innlegg av psykoanalytiske orienterte fagpersonar på psykologgrupper på sosiale media, men såkalla «empirisk dokumenterte» symptom-behandlingsperspektiv meir blir diskutert.

Eitt problem med ein slik situasjon er at den polariserte situasjon kan «flytte inn» i oss slik at vi i mindre grad tar vare på og dyrke vår fridom til å tenke fritt. Fri assosiasjon er ikkje berre ein spesifikk behandlingsmetode, men også ei innstilling som tar vare på og skaper behandlingstilgjenge som er kreative og fridomsskapande. I denne samfunnssituasjonen som eksisterer meir eller mindre i heile verden med aukande totalitarisme er det ikkje berre i vårt fag og vårt perspektiv med den frie tanke gjennom fri assosiasjon som er spesielt verdifullt for den enkelte og grupper sin fridom til å kunne vere forskjellig eller separert utan å vere ekskludert.

Vi har også som utdanningsinstitusjonar historier der autoritære prosessar har ført til auka einsretting innanfor institutt der enkelte tankar og perspektiv i psykoanalysen ikkje har vore inkludert som interessante eller innanfor det akseptable. Vi har sjølv tendensar som menneske og kollegaer som lett kan utvikle seg til «oss og dei» haldningar der vi ikkje høyrer på kvarandre og på den måten stoppar individualisering. Ei viktig handling vi openbart kan gjere, som også er midt i vårt institutt si ånd, er å høyre på kvarandre sine perspektiv når vi møter kvarandre, for på det viset motverke ein «oss og dei» haldning mellom instituttet sine medlemmar og kandidatar. Eg meiner på det viset kan vi også stå sterkare utad i diskusjonar med andre perspektiv fordi vi då kan vere mindre «indre polarisert» som fagfelleskap og individ.

Utdanningsinstitusjonar kan lett bli kontrollerande og regelstyrt slik at fridomen til individuelle prosessar og den frie tanke ikkje blir ivaretatt og det kreative kan få trange kår. Dette er spesielt aktuelt no når dette med eigenterapi ordninga skal diskuteras. Vi skal prøve å diskutere dette i instituttet i året som kjem og prøve å vedta regelverk på Generalforsamlinga i 2021. Det er problemstillingar rundt for eksempel kravet til talet på timar, diverse ordningar rundt bruk av digital oppkopling, om behandling kan føregå i bolkar av ulike slag eller supplerast på eit seinare tidspunkt.

Dilemma her er absolutt liknande det mange opplever i ulike arbeidsplassar med einsretting: I kva grad skal regelverket definere generelle retningslinjer og i kva grad skal ein overlate til kvar enkelt behandlingsprosess å finne sin veg og sitt individuelle uttrykk. Dersom vi verkeleg stolte på vår metode med fri assosiasjon ville det vere i liten grad nødvendig for eksempel å definere talet på timar fordi ein ville stole på at kvar behandling fann ein veg som i størst muleg grad møtte det individuelle behovet og utviklingsprosessen. Tilliten til kvalitet ville ligge på metoden kvar enkelt eigenbehandlar vart utdanna i meir enn på kontrollregimer og prosedyre. På det viset ville ein støtte

opp om fridomen i separasjonsprosessen frå den «rådande institusjonen/personen». Ein ville i større grad tolerere forskjellar og dermed kreativitet. Dersom regelverket er for rigid vil ein lett skape ein situasjon der eigenbehandlinga skjer «for instituttet» og ikkje genuint for seg sjølv av angst for å falle utanfor normene/gruppa ein vil vere del av.

På den andre side; Dersom det blir for lite retningslinjer og «alle» løysingar er moglege, vil identiteten til institusjonen (IFP) forsvinne for kvar enkelt og kunne bli utydeleg som distinkt institusjon forskjellig frå dei andre institutta?

Venleg helsing Ole Johan Finnøy.
Undervisningsledar og fungerande administrativ ledar.

Adm-leder stillingen ved Institutt for Psykoterapi

Fredag 27.mars ble det avholdt en forenklet generalforsamling ved instituttet. Innkalling til og alle detaljer om dette møtet ble i forkant sendt ut på e-post til medlemmer og kandidater. Det ble den 16.april sendt ut protokoll fra møtet 27.mars til medlemmer og kandidater på epost.

På dagsorden på den forenklede generalforsamlingen stod punkt 8. i innkallingen, om Forslag fra styret om administrativ leder stillingen.

Forslaget lød som følger:

«Generalforsamlingen gir styret fullmakt til å ansette en adm-leder som ikke er medlem av instituttet. Dette skal være en prøveordning som skal vare i 2 år og som skal evalueres fortløpende og på slutten av perioden».

Dette forslaget ble vedtatt med 17 stemmer for og 1 stemme imot.

Styret har siden 01.01.2019 forsøkt å rekruttere et medlem til stillingen som administrativ leder. Det er fremdeles mulig for medlemmer å søke på stillingen som administrativ leder ved instituttet. Stillingsutlysningen ligger på hjemmesiden vår (instpsyk.no/om-instituttet/om-instituttet-daglig-ledelse) og har blitt sendt ut til dere på epost flere ganger tidligere.

Samtidig vil styret nå etter forenklet generalforsamlings-vedtak gå videre med denne prøveordningen med å ansette en administrativ leder midlertidig (frem til mars 2022) som ikke er medlem ved instituttet.

Coronavirus og Institutt for Psykoterapi

Daglig ledelse ved Institutt for Psykoterapi har arbeidet aktivt med smittevernstiltak og implementering av myndighetenes retningslinjer for å hindre spredning av coronaviruset. Tiltakene har inkludert stenging av høyere utdanningsinstitusjoner, oppfordring til hjemmekontor, unngå offentlig transport, god håndhygiene og hosterutiner, isolering hvis du har symptomer på luftveisinfeksjon og å holde god avstand til andre mennesker og unngå store samlinger mennesker.

Undervisningsleder Ole Johan Finnøy sender mandag 9.mars ut en epost til alle instituttets lærere om at seminarer i mars enten må avholdes via Meet/Skype e.l. eller utsettes. For seminarene planlagt i april ble det i samråd med styret og UK besluttet at seminarene skal gjennomføres via møteromsutsyret Meet. Målet er å ikke ødelegge læringsutbyttet ved utdannelsen vår ved for lange utsettelse. Daglig ledelse bistår seminarlederne og kandidatene med opplæring i og gjennomføring av møtevirksomheten på Meet.

Fra og med 16. mars har administrasjonssekretær og prosjektkoordinator hatt hjemmekontor. De fortsetter med hjemmekontor inntil videre og frem til det vurderes forsvarlig å avslutte dette. Daglig ledelse fortsetter å følge utviklingen mht. koronasmitten fra et HMS-perspektiv. Daglig ledelse møtes ukentlig for å evaluere behovet for og oppdaterer varigheten av bruk av hjemmekontor for de ansatte, restriksjoner for møtevirksomhet ved instituttet og begrensninger med tanke på tilgang til kontorlokalene for både leietakere og ifm. undervisningsvirksomheten.

Det har vært mange endringer med tanke på seminarer, fagkvelder og andre aktiviteter i løpet av de siste par måneder. Vi anbefaler at dere bruker nettsiden (instpsyk.no) for å holde dere oppdatert.

Faglig innhold

Rapport fra den XXI International Forum of Psychoanalysis Lisboa 2020

I februar i år og heldigvis før det store utbruddet av Coronavirus ble XXI Forum of Psychoanalysis arrangert i Lisboa. Det er International Federation of Psychoanalysis (IFPS) sin kongress som arrangeres annethvert år.

Associação Portuguesa de psicanálise e psicoterapia psicanalítica in Lisbon stod som arrangør denne gang. Lisboa var en fin vertskaps by og hadde lagt Forumet til Universitetet i Lisboa, et sted som fungerte godt som konferanselokale. Arkitekturen på bygget var typisk for brutalismen som tradisjon og verdt et besøk i seg selv.

Tittelen på forumet var denne gang Psychoanalytic encounter: Conflict and Change.

Et tema som ga rom for mange spennende foredrag. Foredragene gikk over tre dager med veksling mellom plenumforedrag og mindre paneldiskusjoner. Det var ikke så mange fra Norge denne gang. Det håper vi endre seg i 2022. Forumet skal da arrangeres i Madrid.

Fraværet av «store navn» og det at forumet var lagt til første uken i av februar gjorde nok sitt til at det ikke var flere norske deltakere denne gang.

Et kjent navn for mange norske er Sandra Buechler fra New York. Hun holdt to fine foredrag. Hun har nå pensjonert seg som terapeut og har dermed et noe annet ståsted som gir interessante perspektiv på avslutninger.

Marco Conci som er kjent som redaktør i IFPS sitt tidsskrift International Forum of Psychoanalysis, lanserte boken sin: Freud, Sullivan, Bion, Mitchell and the multiple voices of psychoanalysis som i god IFPS ånd henter frem de ulike retningene innen psykoanalysen. Et av kapitlene diskuterer blant annet hvordan feltteori har vært sentralt hos flere av de overnevnte forfattere.

I forkant av Forumet deltok jeg på møte i Executive komiteen og Ole Johan Finnøy og jeg på delegatmøte. Jeg hadde sagt meg villig og ble valgt inn i Executive komiteen for fire nye år.

Det å drive IFPS er et internasjonalt dugnadsarbeid, spennende men krevende med så mange ulike Institutt både i størrelse og tradisjon. Noen Institutter strever med rekruttering av nye medlemmer mens andre rekrutterer godt. Det ble og diskutert hvordan kontakten mellom landene og instituttene kan bedres mellom de arrangerte forumene. Om det er interesse for det vil vi forsøke å lage et møte mellom instituttene som hører til Nord-Europe. En annen mulighet er å lage grupper online. Her er muligheten mange og flere har nok tatt steget over i digitale møter i disse tider. Ta kontakt med meg eller Ole Johan om du trenger hjelp til å få kontakt med andre terapeuter som deler ditt interessefelt. Mulighetene er mange.

Det vil komme utgaver av tidsskriftet med artikler fra Forumet.

Minner om at alle medlemmer av Instituttet har tilgang til tidsskriftet via IFPS sine hjemmesider. Ta kontakt med instituttet for brukernavn og passord.

Arne Andreas Døske

Rødehavet og Moses: dybdeforskjeller og bruk av stav

av Olaf Rørosgaard

Ettersom Tjeltas funderinger rundt min artikkel er fordelt nokså tilfeldig rundt om i teksten hans, er det vanskelig å være systematisk i gjensvaret. Jeg vil derfor begrense meg til å undersøke noen av argumentene han fremfører, og se på grunnlaget for dem, i det jeg relaterer dem til min egen tekst.

Der viser seg vesentlige ideologiske forskjeller mellom oss når det gjelder overbygningen i den psykoanalytiske tenkningen. De dreier seg antagelig både om hvor bredt tenkningen tar mål av seg å favne, og hvor dypt; deretter om de metodiske følgene av disse forskjellene. Noen av synspunktene hans er gjenkjennbare som forskjeller på den freudianske og relasjonelle psykologien. Denne har utviklet seg fra det som engang begynte med Harry S. Sullivan, Clara Thompson, Karen Horney, Erich Fromm og andre grunnleggere av den interpersonlige psykoanalysen. Jeg tror den sosiale og samfunns orienterte pregningen disse teoretikerne hadde, inneholder elementer som senere teoretikere grep fatt i og oppjusterte, men til fortrensel for det ubevisste. Det gjelder horisontalt orienterte felt-perspektiver, til fortrenning av vertikale intrapsykiske/ historiske.

Med freudiansk psykologi mener jeg i denne teksten utviklingen innenfor den toneangivende internasjonale analytiske forening, og da ved BPA (British Psychoanalytic Association). Her finner vi de tre hovedretningene, som alle baserer seg på Freud, representert først av klassiske freudianere videreført av Anna Freud, dernest den Kleinianske (inkludert Bion!), og så den uavhengige delen (middle group) med Donald Winnicott. Dette er naturligvis en forenkling, Jeg burde også ha med William Fairbairn i Skottland som den første objektrelasjons teoretiker som forkastet driftsteorien.

Fra Amerika kunne jeg nevne flere amerikanske ego-psykologer, blant dem Elisabeth Zetzel¹, og Ralph Greenson som jeg benytter meg av i den opprinnelige artikkelen. Fra Norge vil jeg nevne Bjørn Killingmoe. Blant amerikanske objektrelasjonsteoretikere bør nevnes Otto Kernberg og James S. Grotstein, som var en Kleinianer og Bion kjenner^{2, 3}.

Deler av den franske psykoanalysen er også viktig i all diskusjon som har med driftsteorien og beskrivelsen av det psykiske apparatet. Jeg nevner her Pierre Luquet og Pierre Marty i forbindelse med drøftingen av en-person psykologien.

1. Psykodynamisk psykoterapi er ikke identisk med Psykoanalytisk terapi

Jeg prøver å vise at interpersonlig og relasjonell psykoanalyse fokuserer på et horisontalt felt, hvor det vertikale blikket blir skadelidende, først i teoretisk forståelse, dernest i terapimetode.

Tjelta bruker ord og begreper som må klares opp i fordi de bringer forvirring. To slike ord er hans betegnelser «psyko-dynamikk» og «en-person psykologi». Han mener tilsynelatende at «psyko-dynamikk» kan omfatte det jeg skriver om. Jeg tror imidlertid at så ikke er tilfelle. «Psyko-dynamikk», eller for å benytte det tradisjonelle norske begrepet «det psykodynamiske aspektet»,

¹ Zetzel, E.R. (1956). Current Concepts of Transference. Int. J. Psycho-Anal., 37369-375.

² Grotstein, J.S. (2009). But at the same time and on another level. Psychoanalytic theory and technique in the Kleinian /Bionian mode, Volume 1. London, Karnac Books.

³ Grotstein, J.S. (2009). But at the same time and on another level. Clinical applications in the Kleinian /Bionian mode, Volume 2. London, Karnac Books.

utgjør bare et av mange aspekter innenfor det totale psykoanalytiske tanke-systemet. Jeg skal kort gå gjennom noen av dem, for å vise hva jeg mener:

Det psykiske apparatet

I Freuds endelige modell for det psykiske apparatet og behandlingsmetoden⁴ setter han to basale antagelser: Den ene er idéen om et lagdelt psykiske apparatet, et ubevisste, førbevisste og bevisste (ucs, pcs, cs); den andre at det psykiske apparatet også består av tre aktører (id-ego-superego modellen). Han går så nærmere inn på tankeprosessene i dette psykiske apparatet, og betegner dem primærprosessene (id tilhørende prosesser) og sekundærprosessene (egos språkfunksjon). Denne «topografiske disseksjon av det psykiske apparatet»^{(4)s.164}), kalles i fransk psykoanalyse den første og andre «steds» modellen (la première et deuxième topique) fordi den plasserer psykiske fenomener på geografiske steder i forhold til hverandre (av gresk: topos = sted). Slik kan en seksuell impuls befinne seg i id-som-aktør, og samtidig i ucs-som-sted; impulsen kan på sin vei mot bevissthet støte på en motstand fra ego-som-aktør i pcs, og konflikten foregår da i pcs-som-sted.

Senere forskning på ordninger av Freuds modell skiller ut flere aspekter:

1. Det første Topografiske aspektet: Som nevnt, beskriver det substansen i dybdepsykologien. Sinnet er et konglomerat, et lagdelt landskap. Aspektet er grunnlaget for det kjente isfjell bildet, hvor den bevisste del er å sammenligne med delen av isfjellet som stikker over vannet, og hvor resten av innholdet, ja mesteparten, er skjult for oss. Ytre atferd, tale og symptomer er et uttrykk for flere underliggende usynlige faktorer, som virker i samspill med de ytre observerbare faktorene, i en funksjon av førbevisste kompromissdannelser. Freud skrev om betydningen av den personlige analysen, at formålet med den var å gi kandidaten en personlig erfaring og overbevisning om det ubevisstes eksistens⁵.

2. Det andre Topografiske aspektet: Det psykiske apparatet består av id, ego, superego. Dette beskriver aktørene i samspillet om drifter, motkrefter og kompromissdannelser.

Superegobegrepet er grunnlaget for Klein og Fairbairns beskrivelser av introjisererte objekter. I id-universet er libidoteorien forankret. I ego bor narsissismen. Vi har dessuten sett at selvbegrepet har fått en stadig viktigere rolle, som en opplevende og substansiell fornemmelse av selv. Da blir selvet den opplevende delen av ego, og ego blir et apparat som håndterer det som skjer på det indre plan i id, i forhold til ytre verden og superego (forsvarsmekanismene).

3. Det Psykodynamiske aspektet: De usynlige lagene i det psykiske apparatet består hos Freud av drifter, og krefter i ego og superego som virker mot disse driftene. Vi snakker om impulsmessige tendenser som balanseres av mot-tendenser. Vi er i konflikt, ikke bare med omverden, men også med oss selv. Det at krefter således virker mot hverandre og fremtvinger atferdsmessige kompromisser, beskriver det dynamiske aspektet.

4. Det Økonomiske aspektet: Beskriver mengden /størrelsesaspektet: mengden energi bak en impuls bestemmer betydningen av den. Freud kaller dette også for den kvantitative faktoren⁶. Dette er kanskje et litt anonymt og lite omtalt aspekt, men er avgjørende viktig for å forstå når konflikter og mangler blir plagsomme og psykopatologiske. Det bestemmer bl.a. når vi må tenke at proaktiv

⁴ Freud, S. (1938). An Outline of Psycho-Analysis. SE, Volume XXIII.

⁵ Freud, S. (1937). Analysis Terminable and Interminable. SE, Volume XXIII, s.248.

⁶ Freud, S. (1895). Project for a Scientific Psychology (1950 [1895]). SE I

identifikasjon er patologisk, og ikke lenger et uttrykk for normale mellommenneskelige prosesser. Spørsmålet er: Når begynner et fenomen å bli viktig?

5. Det Genetiske aspektet – oppfattelsen at nåværende opplevelse og atferd må forklares ikke bare utfra hva som skjer her og nå i det aktuelle, men også på bakgrunn av fortiden, spesielt tidlig barndom. Barnet lever i den voksne, og virker på de aktuelle samspillene. Vi tror vi forholder oss voksent og rasjonelt til hverandre, men befinner oss egentlig i sandkassen, med spann, spade og leker. Imidlertid er dette skjult for oss (det første topografiske aspektet). Regresjonsfenomenene tilhører det genetiske aspektet. Genetiske aspektet er sammenvevd i argumentasjonen som følger om historien som en uadskillig partner med det ubevisste. Det er meningsløst å tenke seg det ubevisste uten historien. Det er historien som lever som en totalitet av hele livet, i det aktuelle møtet.

Det psykodynamiske aspektet danner altså en viktig, men samtidig bare en del, av et større hele. Likevel er en vanlig oppfatning at det vi lærer fra oss på vårt institutt, er «psykodynamisk psykoterapi». Antagelig uttrykker tendensen til å glemme alle de andre perspektivene, en tendens til etter hvert å nedtone betydningen av den hele og fulle metapsykologiske teorien. Når denne forenklingen får virke, skjer en utarming, hvor faget blir grunnere. Følgene er at utøveren blir mindre i stand til selvstendige analyser og tenkning, og mer utsatt for trykket fra de ytre produksjonskreftene på arbeidssted og i samfunnet, som ønsker mer «nomi» og mindre «logi». Med dette mener jeg et helsevesen som ønsker å bestemme hva den enkelte fagperson skal tenke, hvilke undersøkelsesinstrumenter skal benyttes og hvilken metode man skal bruke. Psykiatere og psykologer er da redusert til psyk i/o nomer.

Jeg tror at det aspektet som lider mest under denne teoretiske utarming og forenklingen, er det første Topografiske, kombinert med det genetiske (betydningen av barndommen). Nedenfor ser jeg på dette forhold både hos relasjonell psykoanalyse og den «klassiske».

Utslag av felt tenkningen

I den første topografiske modellen ligger ikke bare ubevisste prosesser her-og-nå. Også pasientens historie ligger begravd, og lever, der. Jeg har over antydnet et skille mellom horisontale og vertikale perspektiver. Med det horisontale mener jeg her-og-nå spenningsfeltet mellom de to individene i terapirommet. Det vertikale står for historien representert i ucs og pcs. Baranger & Barangers feltmodell er et velkjent eksempel på det horisontale perspektivet⁷. Barangers nærmer seg det terapeutiske feltet dels utfra Freuds klassiske «via di levare»⁸, og dels utfra den samme Freuds sjakk metafor, som han bruker om det som foregår i begynnelses og slutfasen av en terapiprosess⁹. Mens «levare» metaforen er grunnlaget for den vertikalt orienterte historiske rekonstruksjonen gjennom oppdagelsene i overføringsbehandlingen, slik man avdekker lag på lag i en arkeologisk utgraving, danner sjakk metaforen grunnlaget for å analysere her-og-nå spillet. Barangers hevder at de to metaforene holdt opp mot hverandre utgjør en inkompatibilitet. At sjakkmetaforen gjør analysen til en mye mer aktiv prosess, med to tydelig handlende individer, om enn med forskjellige roller. Videre:

This chessboard could very well symbolize what we have termed the bi personal field while the game would be the structure of the treatment as a whole. (s.811)

⁷ Baranger, M. and Baranger, W. (2008). The Analytic Situation as a Dynamic Field. IJPA, 89:795-826.

⁸ Freud, S. (1905). On Psychotherapy, SE 7: 260-261

⁹ Freud, S. (1913). On Beginning the Treatment (Further Recommendations on the Technique of Psycho-Analysis. SE 12.

Første kommentar til denne tenkningen er å konstatere at Freud sannsynligvis aldri la den meningen i sjakk metaforen, som forfatterne tilskriver ham. Freud bruker sjakk som et bilde på hvor umulig det er å forutse eller kontrollere hva som skjer i løpet av midtfasen i terapien, og at den bevisste kontroll og planlegging er noe man må gi opp. Som et alternativ setter han holdningen om «evenly suspended attention» og idéen om at i en terapi bør man legge til rette for den ubevisste kommunikasjonen mellom individene. Dette står i sterk kontrast til Barangers bruk av sjakkmetaforen. Brukt om en terapiprosess tegner de bildet av en krig mellom to fiender, i et paranoid-schizoid voktende forhold hvor det gjelder å knekke hverandre, noe som er lite egnet til modell for en terapeutisk holdning!

Andre kommentar er at Barangers likevel foretrekker metaforen som en mal på terapispillet, og ettersom det er utenkelig at de med dette skulle mene noe i retning krig, kan vi anta de tenker på manøvrer av intervensjonskarakter i det aktuelle her-og-nå feltet. De beskriver også at bildet legger opp til en høyere manifest aktivitet hos terapeuten enn med den klassiske modellen «via di levare».

Konsekvensen av en slik holdning blir lett at det med tiden skjer en transformasjon fra analysens credo om at det er forståelsen som bringer endring, til en mer pågående intervensjonsorientert metodikk. Man griper inn i prosessen, man dytter og manipulerer. Vi har mange eksempler på dette, innen de fleste skoleretninger, men tendensen blir klarere jo mer mål og forandringsorientert terapimodellen er. Tenk på når du hører om at terapeuten griper inn med en «tolkning» for å regulere pasientens angst. Det som da fremstilles som forståelse, er ikke lenger forståelse, det er blitt an vennligsinnet manipulasjon for å bringe pasienten over i en annen og lettere tilstand. Et annet og mye verre eksempel er terapeuten som tror han instrumentelt kan vise empati, og derfor sier noe med et innhold og stemme som lyder mest mulig innfølelse. Det er som man har en innbilning om at trygghet hos pasienten er noe man kan gi, noe som kan skapes viljemessig. Vi kan ikke det. Vi kan bare prøve å formidle det vi forstår. Dette er tolkningens og psykoanalysens vesen. Før Bion brakte «negative capability» inn i psykoanalysen, ble det kalt «å våke og be».

Hva kan det så være Barangers mener med at denne sjakkspillende terapeuten er mer aktiv enn arkeologen? Det er nærliggende for meg å binde spørsmålet sammen med grunnvesenet til den analytiske metoden, som er berørt i avsnittet over.

I hele Freuds forfatterskap går det frem at formålet med behandlingen er å gjenoppdage historien, først ved hjelp av pressmetoden/ hypnose/ assosiasjon, og etter hvert ved hjelp av arbeid med overføring. Det er kanskje mindre kjent at også Klein holdt fast i at formålet med det hele var å vende tilbake til oppklaringen/ rekonstruksjonen av barndommen. Hun poengterte mot slutten av livet betydningen av å holde fast ved Freuds opprinnelige synspunkter her, trass i utviklingen i retning av mer vektlegging av den aktuelle her-og-nå situasjonen som fant sted også innenfor den Kleinianske leiren. Hun skriver i et notat om dette blant annet:

Both for teaching purposes and in the analysis as such we must beware that analysing the relations of the patient to the analyst both from conscious and unconscious material does not serve its purpose if we are not able, step by step, to link it with the earliest emotions and relations.¹⁰

For min egen del deler jeg de synspunktene hun uttrykker i dette notatet, fullt ut.

Det er klart at vi har sett en utvikling også i Kleiniansk tenkning både i løpet av og etter Kleins levetid, i retning større vekt på det horisontale aspektet. Arbeidet med her-og-nå forholdet terapeut-pasient

¹⁰ Milton, J. (2017 ed.). Klein-Archive: "Some New Notes on Technique 18th October 2017" <https://klein-archive.tumblr.com/post/166529773562/some-new-notes-on-technique/embed>

har en forrang fremfor det å knytte hva som skjer nå, til historien. Vi ser fenomenet parallelt med at begrepet projektiv identifikasjon har fått stadig større betydning, noe som igjen har sammenheng med at vi arbeider med stadig sykere individer (eller blir stadig mer klar over hvor syke pasientene er). I tillegg er det viktig å ta med i betraktningen at mange av teoretikerne bak denne utviklingen arbeidet med barn, og dermed stod midt oppi barndommen allerede. Donald Meltzer er et godt eksempel. De to første faktorene gjør uansett at masse tid og energi går med til et modningsarbeid personlighetsmessig hos pasienten, ved hjelp av prosessene i det aktuelle terapeutiske forholdet, før det kan bli aktuelt å vende det intellektuelle blikket også mot barndommen sammen med pasienten.

Michael Feldman er av de som etter mitt skjøn best håndterer forholdet mellom det horisontale og vertikale aspektet i samtidens psykoanalyse. I en artikkel dedikert til emnet¹¹ viser han til Ernst Kris sin artikkel om rekonstruksjonen fra 1956, hvor Kris hevder at Freuds ultimate mål, rekonstruksjonen av barndom og livet, skjer når det gjenoppdages og gjenleves i det aktuelle forholdet. Det er samme tanke som ligger bak Betty Josephs synspunkter. I et upublisert manus, som Feldman refererer, skriver hun:

I am not reconstructing my patient's history and past from what I am being or have been told, the history is reconstructing itself. (¹¹ s. 615)

Dermed blir Freuds rekonstruksjonsarbeid en organisk helhet av mellommenneskelig delt horisontal opplevelse i et felt av bevisst og ubevisst kommunikasjon, og hvor historien er flettet inn i den horisontale veven som en vertikal tyngdekraft; et isfjell som er labilt og truer med å vende plutselig på seg, påvirket som det er av understrømmingene i det relasjonelle feltet. Dette er selve problemstillingen ved pre-psykotiske, borderline og psykotiske individer. Denne tenkningen har heller ikke mye med anamnestisk innsanking av materiale å gjøre, det er i tilsynkomsten av atferd og uttrykk i terapirommet at historien åpenbarer seg.

Pasienten kommer til oss utfra problemer i sitt liv. Det er disse problemene som er vårt oppdrag å først oppdage, så analysere. For en stund blir disse problemene overført til terapirommet, men før eller siden må terapirommet internaliseres og anvendes i den ytre verden. Da kommer til anvendelse det vi lærte i barndommen, at å kjenne sin identitet og stå plantet i seg selv, innebærer å kjenne sin historie. Innsikt i seg selv og andre inkluderer bakgrunnen i historien. Dette er grunnen til at det første topografiske aspektet må være på plass i vår tenkning om metode.

Var så den kliniske Freud mindre manifest aktiv enn Sullivan, Fromm, Klein, Stern, Winnicott? Mye tyder på at han var mer aktiv, hvis du med aktiv mener målt ytre atferd og verbale ytringer. Jeg kan anbefale Smiley Blantons fortelling om sin analyse hos Freud, i så måte¹².

Imidlertid tror jeg de fleste vil være enige i at aktivitet ikke er lett å måle, der kan foregå en masse på innsiden uten at det synes eller høres. I min opprinnelige artikkel oppfordrer jeg til øving på å la sosiale svar erstattes av tenkning – og angst som følger.

Jeg tror dette blir problemet med intersubjektivistisk tenkning, at den overser hva ubevissthet er, i samme stund som den benytter begrepet. Spesielt de siste års utvikling, med bl.a. Donnel Stern, viser det til fulle. Stern går så langt som å forkaste selve fenomenet «det ubevisste», i det han foreslår en omdefinering til «det uformulerte ubevisste», altså til en type dissosiativ prosessering av uklart

¹¹ Feldman, M. (2007). The illumination of history. Int. J. Psycho-Anal., 88:609-625.

¹² Blanton, S. (1971). Diary of my analysis with Sigmund Freud. Hawthorn books inc, NY.

verbalisert materiale¹³. Egentlig er denne slankingen av begrepsapparatet forståelig hvis vi ser nærmere på hva slags påvirkninger relasjonistene har hatt gjennom lang tid, fra subjektivismen, intersubjektivismen, felt-teorien og (andre) deler av amerikansk filosofi¹⁴. Vi ser sofistikerte og gode uttrykk for horisontale felt betraktninger sentrert rundt begrepet «the third»¹⁵. Betegnende er at det ubevisste rett nok ikke benektes som begrep, men det har liten eller en grunnere betydning. I kasuset «The purloined letter» beskriver Ogden hvordan pasientens assosiasjoner påvirker terapeutens egne private fantasier. I en footnote til kasuset skriver han:

«It was in this indirect way (i.e. in allowing myself to draw freely upon my unconscious experience with the patient in constructing my interventions) that 'I told' the patient about my own experience of the analytic third.» (¹⁵ ovenfor s.474).

Jeg tror dette illustrerer at han forestiller seg å bevisst kunne gjøre bruk av noe som er ubevisst. Det må bety at han har en annen oppfatning av hva det vil si at noe er ubevisst. Slik jeg ser det, dreier eksempelet seg om førbevisst reveri, ikke om ubevisste fenomener, selv om også slike alltid vil finnes i ethvert materiale. I nevnte kasesbeskrivelse ville jeg lett etter det i opplysningene Ogden ikke analyserer, om at pasienten arbeidet i en veldedighetsforening, altså «non-profit».

I analysen gjør han det også klart at han betrakter sine «ubevisste tanker og følelser, nå bevisstgjort» som ikke-fortrengte fenomener, altså i tråd med Sterns oppfatninger om det ubevisste, som nevnt over. Disse oppfatningene beskrives av Mitchel og Aron, redaktørene av den autoritative teksten om relasjonell psykoanalyse¹⁶ som «enorme i sine implikasjoner»(¹³ ovenfor, s.78). Jeg er så enig.

Mens Ogden aktivt benytter seg av Winnicotts psykologi (Potential space¹⁷) i mange av sine andre beskrivelser, er de konsentrert om hva det umiddelbart gitte (bevisste og førbevisste fenomener) kan fortelle om det felles gitte, altså om det interpersonlig gitte. Det ville imidlertid være interessant å få høre andre oppfatninger om Ogdens kliniske forhold til det ubevisste i hans øvrige arbeider, ettersom han som teoretiker favner svært vidt.

Winnicott selv benytter helt og fullt Freuds tredelte oppfatning av det ubevisste. I to små tekster fra like etter krigen fremstiller han i den første det ubevisste dels som «noe dyptliggende og ikke umiddelbart tilgjengelig», og dels som «noe fortrengt, og hvor der gjør seg gjeldende en aktiv motstand mot å la dette «noe» bli tilgjengelig på grunn av smerten det ville medføre¹⁸. I samme tekst fremkommer for øvrig mange interessante poenger relatert til mine betraktninger om politiske understrømninger i tiden. I den andre teksten¹⁹ gjør han en ytterligere differensiering, som setter selvspsykologien hans inn i den freudianske rammen. Til sammen tegner de tre refererte Winnicott

¹³ a) Stern, D. (1983). Unformulated Experience: From Familiar Chaos to Creative Disorder. I Mitchel, S.A. & Aron, L. (1999, eds). Relational psychoanalysis, the emergence of a tradition. Analytic Press, London, s.79-107.

b) LaFarge L. (2014). How and why unconscious phantasy and transference are the defining features of psychoanalytic practice. Int. J. Psychoanal. (2014) 95:1265–1278.

c) Stern, D. (2014). A response to LaFarge. Int. J. Psychoanal. (2014) 95:1283–1297.

¹⁴ Benjamin, J. (2004). Beyond Doer and Done to: An Intersubjective View of Thirdness. Psychoanal Q., 73(1):5-46.

¹⁵ Ogden, T.H. (2004). The Analytic Third: Implications for Psychoanalytic Theory and Technique. Mitchel, S.A. & Aron, L. (1999, eds). Relational psychoanalysis, the emergence of a tradition. Analytic Press, London.

¹⁶ Mitchel, S.A. & Aron, L. (1999, eds). Relational psychoanalysis, the emergence of a tradition. Analytic Press, London, s.77-79.

¹⁷ Winnicott, D.W. (1971). Playing and Reality. London: Tavistock Publications.

¹⁸ Winnicott DW (1945). Thinking and the unconscious. CW, vol.2, 7, s341.

¹⁹ Winnicott DW (1953). The Unconscious. CW 4 107-108.

tekstene bildet av dannelsen av det potensielle rom som en funksjon av det indre og ytre, i samspill med den andres indre og ytre. Det ubevisste spiller imidlertid hos Winnicott den sentrale rollen. Først som ubevisst beholder for det tidlige mor-barn forholdet, i dannelsen av kjerne-selv strukturen, begravd og sovende i tilfellet «falsk kjerneselv». Dernest som kilde for dannelsen av overføringsnevrosen/psykosen, hvor en begravd tidlig selv-andre kjerne våkner fra en dvale, trigget av mulighetene i det terapeutiske møtet.

Denne differensieringen av sinnet går relasjonistene glipp av fordi de kun opererer med et horisontalt a-historisk interpersonlig felt. Det er ikke dermed sagt at en terapi basert på en slik grunnere teori ikke kan være hjelpsom, men den er ikke i stand til å forstå de kompliserte og alvorlige psykiske lidelsene. Jeg vil her nevne en interpersonalist hvor dette kommer frem. Edgar Levenson var i mange år en førende teoretiker ved Allanson White i New York, og han står etter min mening for en av de solide terapimodellene i denne tradisjonen. Levenson kaller selv sin terapimodell dekonstruksjonisme, og det er et ord som passer bra, etter min vurdering. Den tar sikte på en dekonstruerende (oppløsende) aktivt spørrende terapeutisk holdning til pasientens verdensbilde. Tanken er at denne holdningen vil bringe en krise inn i fastlåste mønstre, og avføde en ny-konstruksjon²⁰. Modellen har også åpenbare likhetstrekk med Sterns uttrykk «creative chaos»^(13 ovenfor)

Denne modellen kan antagelig fungere godt overfor relativt «sustained» realitetsforankrede individer, men jeg tror dårlig overfor individer med en løs karakterstruktur²¹. Tenkning om alvorlig psykopatologi krever et begrepsapparat som kan favne om problemene med basale mentale prosesser, spesielt transformeringen fra primær til sekundærprosessene, og angrepet på denne i psykopatologi; videre en forståelse for hva som foregår i grenseområdene mellom ucs – pcs – cs, de såkalte skjerm eller filter fenomenene, slik de best er beskrevet av Bion som en kontaktbarriere²². Til sammen er dette kjernefenomenene hos personer med psykose problematikk.

2. Én-person psykologi ? Noen betraktninger og eksempler

Jeg prøver i det følgende å vise at freudiansk psykologi ikke er noen en-person psykologi, det vises i tenkingen om overføring (of) og om oedipuskomplekset. Motoverføring (mof) forsøkes brukt aktivt innenfor den relasjonelle, interpersonlig og intersubjektivistiske skolen, men kan på sitt beste ikke gripe dypt nok. Årsaken er at den ikke tar nok hensyn til at mof er et ubevisst fenomen! Årsaken til dette igjen er at den egentlig forkaster det første topografiske aspektet i den psykoanalytiske overbygningen, som argumentert for over.

Tjelta prøver således å ordne utviklingen av terapiretninger etter Freuds tid, i én, to og treperson psykologi, og plasserer deretter mine synspunkter i første kategori, sammen med Klein, Meltzer og Greenson. Om denne kategorien hevder han så at man som terapeut fra en ikke-deltakende²³ synsvinkel studerer pasientens sinn, på samme vis som forskeren studerer sitt objekt fra andre siden av en skjerm, kanskje engasjert, men ikke del av det som observeres. Den andres materiale skal

²⁰ Levenson, E.A. (1995), A monopodal version of interpersonal psychoanalysis. *The Review of Interpersonal Psychoanalysis*, 1: 1-4

²¹ Killingmo, B. (1980). Rorschachmetode og psykoterapi. Univ. Forlaget, Oslo.

²² Bion WR (1962). Learning from experience. I Mawson C. (ed). *The Complete Works of W.R. Bion, IV*, London: Karnac, 2014

²³ Skjervheim, H. (1996). Deltakar og tilskodar og andre essays. Oslo, Aschehoug.

https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010062120010

heller ikke være påvirket av det faktum at man blir observert. Målet er å avdekke traumer og nevroseskapende mønstre i oppveksten, for så å tolke og siden å bearbeide disse funnene, sammen. Motoverføringen er i denne sammenhengen noe som stammer fra terapeutens eget liv, og må holdes vekke fra observasjonen og intervensjonen.

Hvordan stemmer denne kategoriseringen med faktum? Vi må da først oppklare en misforståelse: Jeg tror Tjelta omtaler metoder, og der er vi sikkert enige: Vi kan inndele metoder i henhold til hvor mange pasienter som befinner seg i terapirommet: Én i individualterapi, To i parterapi og Tre i familierapi, gruppeterapi og samfunnsarbeid. Men han kan ikke anvende dette i psykoanalytisk teori. Da snakker vi om utviklingspsykologi, fra monadisk²⁴ til dyadisk og triadisk funksjon. Da er psykopatologiske fenomener som tilhører mor-barn forholdet, dyade problemer, mens vansker som inntreffer under ødipalfasen tilhører tridade fenomenene. Tjelta er sikkert enig i at også en monadisk intrapsykisk beskrivelse av tidlige prosesser i et barnesinn, type Piaget²⁵ ikke kommer i konflikt med i samme nu å påstå at dette barnesinnet ikke kan tenkes uten en samtidig mor²⁶. Så jeg må gå ut fra at han tenker på at den intrapsyke teorien jeg tidvis beskriver, ikke tar det relasjonelle aspektet nok i betraktning. Da glemmer han imidlertid argumentet ovenfor, at man i det ene øyeblikket kan gi en monadisk beskrivelse, for så i neste øyeblikk å bringe monaden inn i en levende relasjon. La oss likevel et øyeblikk godta hans kategorier, og se om de stemmer.

Vi begynner med utviklingspsykologien. En toneangivende teoretiker som Rene Spitz²⁷ beskrev i årene under og etter andre verdenskrig observasjoner av spebarn som døde av mangel på kontakt med en morsfigur, og navnga tilstandene «anaklitisk depresjon». Han undersøkte betydningen av den tidlige mor-barn kontakten for overlevelse. Videre beskrev han, også på grunnlag av observasjon, tre stadier i den følelsesmessige utviklingen, først det sosiale smilet ved tre måneders alder til kjente og ukjente; så engstelsen for fremmede ved seks måneder, og deretter utviklingen av språklig kommunikasjon, med «ja» og «nei» som vesentlige deler av identitet og markering i forhold til andre. Vi kan her anta at Spitz selv var en ren observatør av det observerte. Han påvirket antagelig ikke det han beskrev. Men i innholdet av det han observerte, og som siden påvirket psykoanalytisk teoridannelse og behandlingsfilosofi, kommer frem en svært tydelig relasjonstenkning: Depressive tilstander har et anaklitisk (avhengig) drag, og dette skyldes tidlige relasjonelle skader, når avhengighet er sterkest.

La oss så se på den engelske skolen. Med Melanie Klein fikk vi tidligere enn Spitz sine observasjoner, et klarere bilde av sinnet som en tumleplass for driftsbaserte fantasier som interagerer med ytre personer. Disse selv – andre relasjonene transformeres til fantasi-figurasjoner²⁸, og der foregår relatering dels mellom fantasiene og den ytre verden, og dels mellom fantasiene og de internaliserte figurasjonene. Alt sanses av et opplevende selv, og håndteres av ego apparatet. Komplisert altså, og narsissisme er et nøkkelord.

Kleins teoretiske orientering er klart relasjons rettet, når hun beskriver hvordan spebarnet benytter seg av den ytre moren til å håndtere et umulig indre fantasiliv, som bygges opp på grunnlag av medfødte libidinøse og thanatonøse driftsuttrykk. Den er imidlertid lite relasjonsrettet når hun

²⁴ Lothane, Z. (1997). Freud and the Interpersonal. International Forum of Psychoanalysis, 6: 175-183.

²⁵ Piaget, J. (1936) The origin of intelligence in children. IUP, New York 1952.

²⁶ Winnicott, D.W. (1975). "There is no such thing as a baby", i: Through Paediatrics to Psycho-Analysis. Int. Psycho-Anal. Lib.Ch.8 Anxiety Associated with Insecurity.

²⁷ Spitz, R. A. (1965). The First Year of Life. A Psychoanalytic Study of Normal and Deviant Development of Object Relations. New York: International Universities Press, inc.

²⁸ Bion, WR (1965). Transformations. I Mawson C. (ed). The Complete Works of W.R. Bion, XI, London: Karnac, 2014.

nedtoner betydningen av ytre traumatiske faktorer ved den reelle moren, til fordel for transformasjonsresultatet av kompromissdannelsene mellom fantasiene og den reelle moren, gjennom projektiv identifikasjon. Dette kan hun med rette kritiseres for, etter min mening. På dette punktet byr Fairbairn²⁹ tidlig på en avgjørende korreksjon, i sin betoning av den reelle traumatiserende morsfiguren. Det samme gjør Winnicott i hele sitt forfatterskap. For klinikerer betyr mangfoldigheten at man må ha tilgang på hele dette tankegodset for å tenke i det enkelte tilfellet.

La oss så se på den franske skolen. Jeg nevnte Pierre Luquet innledningsvis. Han har utviklet modellen for driftens vei fra primærprosess til sekundærprosess ved hjelp av språkfunksjonen, og ser spesielt på forholdene i det førbevisste³⁰. Modellen hans er godt forenlig med Bions, og hvis vi prøver oss på en samkjøring, vil vi se at det lar seg gjøre å utvide den monadisk orienterte tilnærmingen Luquet presenterer (liksom Piaget), til en diadisk og triadisk emosjonsmodell. Da står vi hos Bion.

Pierre Marty har utviklet tenkning omkring psykosomatiske sykdommer og bruk av psykoanalytisk metode som del av behandling av disse³¹. Både Luquet og Marty ser på detaljene i det intrapsykiske, uten å bringe relasjonell tenkning inn annet enn som et bakgrunnstappe. Vi kan derfor godt tale om en-persons psykologi, som hos Piaget.

Overføringen og Motoverføringen

Freuds oppdagelse av at overføring kan komme til å utgjøre den vesentlige faktoren i terapien, er det klareste eksempelet på hvor relasjonelt orientert klassisk psykoanalyse er, helt uavhengig av skoleretninger. De metodiske forskjellene vi ser, dreier seg om dialekt forskjeller og forholdet til det ubevisste. Etter min mening er derfor eventuell kritikk fra interpersonlig og relasjonell analyse om at klassisk analyse skulle være monadisk, en-person orientert, stort sett å slå inn åpne dører. Det vi ser skje innenfor disse amerikanske retningene, er snarere en utarming av psykoanalytisk teori, enn en åpning av dunkle landskaper.

I sin metode er Klein mer avvisende til å gi motoverføring noen vesentlig rolle, bortsett fra at den etter hennes mening stammer fra forhold i terapeuten, og derfor må kontrolleres, dvs. identifiseres så den kan holdes vekke fra vurderingen av materialet. I sitt arbeid med pasientens materiale er hun imidlertid svært aktiv med å se etter og tolke pasientens bruk av henne som en aktør i ødipuskomplekset, både det tidlige og sene. Først med hennes etterfølgere kommer erkjennelsen av motoverføring som en vesentlig krystallkule, inn i pasientens problematikk³². Fra da av er det klart at relasjonsfaktorene har sentral betydning, begge veier.

Også her er en vesentlig problemstilling, nemlig spørsmålet om bruk av motoverføring bør innebære selvavsløring. Den klassiske analysen hevder her et klart nei, mens relasjonell analyse åpner opp. Hvis vi undersøker saken nærmere, oppdager vi imidlertid igjen en skinnproblemstilling: Motoverføring er som før et ubevisst fenomen, som bare kan gripes i ettertid. Det er derfor meningsløst å snakke om å bevisst bruke eller ikke bruke sin motoverføring. Hvis noen gjør det, som relasjonistene, så betyr det bare at de benytter seg av pcs-cs fenomener, og ved hjelp av disse beveger seg i det horisontale overføringsfeltet. Som sjakkspillere tenker de seg til hva den andre er ute på, og tar sine trekk ut fra dette.

²⁹ Fairbairn, W. R. D. (1952). *Psychoanalytic Studies of the Personality*. London: Tavistock

³⁰ Luquet, P. (2002). *Les Niveaux de Pensée*, Paris: Presses Universitaires de France.

³¹ Marty, P., M'Uzan, M. et David, C. (1963). *L'investigation psychosomatique*, Paris: Presses Universitaires de France 2 éd 1993

³² først med: Heimann, P. (1950). On Counter-Transference. *Int. J. Psycho-Anal.*, 31:81-84

Igjen fremstår Michael Feldman³³ som en av dem som klarest ser; her hvordan vi suges inn i et rom, hvor vi det ene øyeblikket tror at nå har vi forstått hva som skjer, for så i neste øyeblikk å skjønne at dette bare dekket over et dypereliggende fenomen; og slik lag etter lag.

Oedipuskomplekset

Freud utformet teorien om oedipus komplekset, og gjorde dermed psykoanalysens epistemologiske overbygning om fra én til flerperson psykologi. Utviklingsperspektivet skilte tidlig på tre stadier, et første monadisk/ autistisk, et andre dyadisk (mor-barn) og et tredje triadisk (mor, far, barn). Senere bidrag fra etologisk forskning klarla at det normale spebarnet ser etter den andre fra fødselen av, muligens også før, dermed står vi igjen med narsissismen i det første monadiske stadium. Lacan presiserte med sin «nom du père» symbolets betydning, Han beskrev sammenbruddet av dette symbolet i psykosen, og at den ødipale trekanten peker på menneskets vei fra det første forholdet og ut i kulturen. Slik utgjør oedipuskomplekset den endelige relasjonelle teorien, i tidlig og i moden utgave.

Er klare rammer søkte ?

Tjeltas fremstilling av mitt forhold til det ubevisste som «et farlig sted» stemmer helt med min intensjon. At han faller for en fristelse til å innta en lattermild holdning til min ærefrykt for disse kreftene, kan jeg tilgi ham. Verre er det at han ved dette uttrykket kan formidle at det hele ikke er så farlig, så alvorlig. «Kan vi ikke ha det litt hyggelig sammen da» ? synes han å invitere til, «det kan vel ikke være så farlig».

Jeg kan forsikre ham om at det ubevisste ikke er å spøke med! Samtidig kan jeg berolige ham med at denne respekten ikke betyr at der ikke er rom for humor, som han synes å tro. Jeg tror at humor faktisk nesten er en forutsetning for å bevege seg i disse landskapene, og etter hvert dele dem i et felles potensielt rom.

Vi driver utdanning i en terapiform hvor noe av det vanskeligste for den som vil bli god, er å fri seg fra den ordinære sosiale rammen, og tillate seg å tenke, selv under ildgiving; som kommer; hvis og når, den analytiske rammen er på plass.

Tjelta går inn på Freuds «Nachträglichkeits» begrep, og vil med dette vise at modellen med avdekking av Rødehavets levninger og skatter, er feil, fordi det aldri kan dreie seg om faktiske kopier av de reelle minnene. Da unnlater han å nevne at «Nachträglichkeit» har en dobbel betydning: Dels dekker det fenomenet at minner trekkes med og forandres i løpet av historien. Det er den meningen Tjelta omtaler. Den andre meningen dekker det som i den franske analysen kalles «après coup», og betyr at en historisk hendelse trekkes med inntil et øyeblikk da det går opp for individet hva hendelsen betød. Dette avstedkommer en emosjonell sjokkartet reaksjon. Når man forstår hva som skjedde, kommer også den følelsesmessige reaksjonen man ikke fikk da det skjedde, fordi man ikke forsto. Resultatet da var bare forvirring.

Tjelta omtaler her vitnepsykologi. Jeg omtaler kliniske tilfeller, med tidlige traumer, mennesker som trenger å bli trodd, lyttet til og tålt.

Så litt om hans kommentarer til mine synspunkter om ord. Hans innvending er at de ordene jeg nevner, jo «er nyanseringsord». Jeg må svare: Å, er de kun det ? Da tror jeg ikke han helt forstår tegningen jeg prøver å tegne. Selvsagt bruker også jeg alle de ord jeg nevner, i min dagligtale, som nyanseringsord. Det betyr ikke at ord også kan ha, og i et terapirom faktisk har, en subtil

³³ Feldman, M. (1997). Projective Identification: The Analyst's Involvement. Int. J. Psycho-Anal., 78:227-24

maktmulighet i seg, og faktisk tror jeg Tjelta er enig i det hvis han tenker seg om en gang til. Det kan i denne sammenhengen virke som at han taler mot bedre vitende, ettersom han sikkert også har erfart hvordan personer som snakker sammen, ikke egentlig lytter til hverandre, men er mer opptatt av å få frem sitt eget budskap, noe jeg har erfart avsløres nettopp slik jeg beskriver. Vår utdanning innebærer å utvikle evnen til å lytte. Da må man tåle å få fokus på egen diskurs.

Når det gjelder maktaspektet lærer – elev anbefaler jeg å se nærmere på mine synspunkter gjennom referansene til Michael Parsons. Bedre enn det Parsons beskriver, kan det antagelig ikke sies.

Tjelta fremhever ellers instituttets historie, og hevder at interpersonlig analyse var et motiv da Einar Dannevig og andre brøt med psykoanalytisk institutt, og dannet vårt. Hvor riktig dette er, kan jeg ikke gå inn på her, leseren kan bl.a. studere historien, som er fremstilt i jubileumsboken vår. Jeg vil her legge vekten på to sider: Først at interpersonlig analyse var noe annet den gang enn det er blitt i dag. Dernest at kanskje var Dannevigs viktigste motiv å bringe psykoanalytisk terapi ut til hele Norge, ved å lage en utdanning man kan delta i også når man bor i distrikts Norge. Mitt valgspråk i forbindelse med instituttets virksomhet er:

PSYKOANALYSEN TIL FOLKET !

senk staven

Referanser

- Baranger, M. and Baranger, W. (2008). The Analytic Situation as a Dynamic Field. *IJPA*, 89:795-826.
- Benjamin, J. (2004). Beyond Doer and Done to: An Intersubjective View of Thirdness. *Psychoanal Q.*, 73(1):5-46.
- Bion WR (1962). Learning from experience. I Mawson C. (ed). The Complete Works of W.R. Bion, IV, London: Karnac, 2014
- Bion, WR (1965). Transformations. I Mawson C. (ed). The Complete Works of W.R. Bion, XI, London: Karnac, 2014.
- Blanton, S. (1971). Diary of my analysis with Sigmund Freud. Hawthorn books inc, NY.
- Fairbairn, W. R. D. (1952). *Psychoanalytic Studies of the Personality*. London: Tavistock
- Feldman, M. (1997). Projective Identification: The Analyst's Involvement. *Int. J. Psycho-Anal.*, 78:227-24
- Feldman, M. (2007). The illumination of history. *Int. J. Psycho-Anal.*, 88:609-625.
- Freud, S. (1895). Project for a Scientific Psychology (1950 [1895]). SE I
- Freud, S. (1905). On Psychotherapy, SE 7: 260-261
- Freud, S. (1913). On Beginning the Treatment (Further Recommendations on the Technique of Psycho-Analysis. SE 12.
- Freud, S. (1937). Analysis Terminable and Interminable. SE, Volume XXIII, s.248.
- Freud, S. (1938). An Outline of Psycho-Analysis. SE, Volume XXIII.
- Grotstein, J.S. (2009). But at the same time and on another level. *Psychoanalytic theory and technique in the Kleinian /Bionian mode*, Volume 1 og 2. London, Karnac Books.
- Heimann, P. (1950). On Counter-Transference. *Int. J. Psycho-Anal.*, 31:81-84
- Killingmo, B. (1980). Rorschachmetode og psykoterapi. Univ. Forlaget, Oslo.
- LaFarge L. (2014). How and why unconscious phantasy and transference are the defining features of psychoanalytic practice. *Int. J. Psychoanal.* (2014) 95:1265–1278.
- Levenson, E.A. (1995), A monopodal version of interpersonal psychoanalysis. *The Review of Interpersonal Psychoanalysis*, 1: 1-4

- Lothane, Z. (1997). Freud and the Interpersonal. *International Forum of Psychoanalysis*, 6: 175-183.
- Luquet, P. (2002). *Les Niveaux de Pensée*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Marty, P., M'Uzan, M. et David, C. (1963). *L'investigation psychosomatique*, Paris: Presses Universitaires de France 2^{éd} 1993
- Milton, J. (2017 ed.). Klein-Archive: "Some New Notes on Technique 18th October 2017"
<https://klein-archive.tumblr.com/post/166529773562/some-new-notes-on-technique/embed>
- Mitchel, S.A. & Aron, L. (1999, eds). *Relational psychoanalysis, the emergence of a tradition*. Analytic Press, London, s.77-79.
- Ogden, T.H. (2004). *The Analytic Third: Implications for Psychoanalytic Theory and Technique*. Mitchel, S.A. & Aron, L. (1999, eds). *Relational psychoanalysis, the emergence of a tradition*. Analytic Press, London.
- Piaget, J. (1936) *The origin of intelligence in children*. IUP, New York 1952.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo, Aschehoug.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010062120010
- Spitz, R. A. (1965). *The First Year of Life. A Psychoanalytic Study of Normal and Deviant Development of Object Relations*. New York: International Universities Press, inc.
- Stern, D. (1983). *Unformulated Experience: From Familiar Chaos to Creative Disorder*. I Mitchel, S.A. & Aron, L. (1999, eds). *Relational psychoanalysis, the emergence of a tradition*. Analytic Press, London, s.79-107.
- Stern, D. (2014). A response to LaFarge. *Int. J. Psychoanal.* (2014) 95:1283–1297.
- Winnicott DW (1945). *Thinking and the unconscious*. CW, vol.2, 7, s341.
- Winnicott DW (1953). *The Unconscious*. CW 4 107-108.
- Winnicott, D.W. (1971). *Playing and Reality*. London: Tavistock Publications.
- Winnicott, D.W. (1975). "There is no such thing as a baby", i: *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*. *Int. Psycho-Anal. Lib.Ch.8 Anxiety Associated with Insecurity*.
- Zetzel, E.R. (1956). *Current Concepts of Transference*. *Int. J. Psycho-Anal.*, 37369-375.

Själens föda – om sanning, självkunskap och psykisk utveckling

(Tidlegare publicert i *Tidskriften Divan* nr 1- 2/2014)

av Johan Eriksson

Johan Eriksson er doktor i teoretisk filosofi, privatpraktiserande psykoanalytiker, ansvarig utgjevar av *Divan – tidskrift för psykoanalys och kultur*, medlem i redaksjonen for *The Scandinavian Psychoanalytic Review*.

Ingress: *Hur ska man karaktärisera den form av kunskap och sanning som eftersträvas i den psykoanalytiska processen? Och varför skulle kunskap och sanning gällande vårt eget själsliv innebära att detta själsliv växer och utvecklas?*

I en ofta citerad passage skriver den brittiske psykoanalytikern Wilfred R. Bion att "den hälsosamma mentala utvecklingen verkar vara beroende av sanning på liknande sätt som den levande organismen är beroende av föda". I brist på eller i avsaknad av sanning, fortsätter Bion, "förfaller personligheten" (1965, s.38). Jag inbillar mig att detta är en intuitiv självklarhet för de flesta människor. Och för oss psykoanalytiker är det mer än en intuitiv självklarhet: hela vår kliniska verksamhet, skulle man kunna säga, vinner sin form och karaktär mot bakgrund av övertygelsen att sanningen är själens föda.

I psykoanalysens grundtexter påtalar Freud vid upprepade tillfällen att strävan efter sanning närmast måste betraktas som ett behandlingstekniskt imperativ. Till exempel: "det analytiska förhållandet grundar sig på sanningskärlek, det vill säga på ett erkännande av realiteten, och utesluter allt sken och bedrägeri" (1937, s.349). Eller: "den psykoanalytiska behandlingen bygger på sannfärdighet. Däri ligger en god del av dess fostrande verkan och dess etiska värde. Det är farligt att överge detta fundament" (1915, s.194).

I den kommenterande litteraturen brukar man ofta hänföra det sanningspatos som genomsyrar Freuds kliniska skrifter till hans kunskapsteoretiska positivism och till hans övertygelse att psykoanalysen är en vetenskap och ansluter sig till en "vetenskaplig världsåskådning" (Freud 1932, s.567). Här låter det inte sällan som att Freud så att säga skulle ha importerat en vetenskaplig sanningslidelse till den kliniska individualpsykologins område. Jag tror inte det stämmer. Tvärtom tänker jag mig att hans vetenskapliga sanningslidelse hämtar sin näring ur övertygelsen att psykisk hälsa och utveckling förutsätter att man ger upp den infantila omnipotensen och de infantila önskningsarnas oförmedlade och hallucinatoriska tillfredsställelse till förmån för driftsublimering och anpassning till en hårdnackad realitet. Därför kan Freud tänka att vetenskapens tidsålder representerar det högsta stadiet i mänsklighetens psykologiska och kulturella utveckling. Den vetenskapliga människan, så går tanken, karaktäriseras idealt sett av att hon inte blint förlitar sig på ideologiska auktoriteter; att hon inte låter sig förledas till att förstå sig själv och sin värld i animistiska eller religiösa termer; att hon kort sagt låter sina känslor, sina strävanden och sin blick på världen och på sig själv styras av hur det faktiskt förhåller sig, och inte av hur hon eller någon annan önskar att det förhöll sig.

Sanningslidelsen, för Freud, handlar alltså inte primärt om kärlek till vetenskapen i sig. Man kan till och med försöka tanken att strävan efter sanning och kunskap inte ens bör karaktäriseras som, i första hand, en del av den psykoanalytiska behandlingsmetoden som syftar till att befärma utvecklingen av ett bättre liv – som om strävan efter sanning till exempel var underkastad ett "emancipatoriskt kunskapsintresse", för att tala med Habermas (1968). Snarare bör kanske strävan efter sanning och kunskap främst karaktäriseras som en *central konstitutiv aspekt* av vad psykoanalysen föreställer sig att ett gott liv överhuvudtaget innebär. På så vis skulle man kunna se den psykoanalytiska teorin och kliniken som en vidare artikulation och utveckling av den allmänna intuition som tydligast visar sig i det faktum att det närmast är begreppsligt omöjligt att tänka sig ett dynamiskt och blomstrande liv byggt på lögn och falskhet.

Erfarenheten av sanning – inom filosofin kallas detta för "evidens". Som jag påtalat i ett annat sammanhang finns det med utgångspunkt i detta något ironiskt över den situation som psykoanalysen i dag har hamnat i (Eriksson 2011). Psykoanalysen har marginaliserats till följd av dess påstådda brist på evidensbaserad, samtidigt som psykoanalysen är den enda psykoterapeutiska behandlingsform som har gjort själva evidenserfarenheten till sitt centrala terapeutiska moment. Den Freudianska psykoanalysen är den enda psykoterapeutiska behandlingsform som har sanning och evidens inbyggd i sin egen idé och etik, och därför kan man säga att psykoanalysen är den enda genuint evidensbaserade behandlingsform som i dag erbjuds på den terapeutiska marknaden.

Min ambition i det som följer är att om inte besvara så åtminstone påbörja utvecklingen av ett svar på frågan hur man, utifrån psykoanalysens grundtexter hos Freud, ska förstå det filosofiska innehållet i den intuition som säger att sanningen är själens föda. På vilket sätt är sanning förknippad med psykisk utveckling? Eller mer specifikt: varför skulle psykoanalytisk kunskap och sanning gällande vårt eget själsliv innebära att detta själsliv växer och utvecklas?

Men innan jag ger mig in i detta måste jag först försöka säga några ord om den inte helt enkla frågan: Vad är överhuvudtaget sanning?

Sanning och överensstämmelse

En snabb blick på den vardagliga användningen av begreppet sanning och dess besläktade modifieringar avslöjar att detta långt ifrån är något entydigt begrepp. Till exempel kan vi säga att någon är en sann eller riktig vän, eller en sann människa. Vi talar om sann konst och vi talar om att hysa sann eller äkta kärlek, att känna sann rädsla. Vi talar om sant eller äkta guld, och, förstås, vi talar om sanna teorier, tankar, föreställningar och utsagor.

Trots denna disparata användning har det filosofiska tänkandet kring begreppet sanning alltid haft en tendens att ta sin utgångspunkt i de sistnämnda fenomenen. För den teoretiska reflektionen verkar det, till synes naturligt, vara sådana saker som tankar, föreställningar och utsagor som i första hand erbjuder sig som bärare av sanning eller falskhet. En annan till synes naturlig tendens har ända sedan Aristoteles varit att tänka sanningen i termer av

korrespondens eller överensstämmelse: tanken, föreställningen eller utsagan är sann om den överensstämmer med hur det faktiskt förhåller sig.

Denna så kallade korrespondensteori om sanning – som förstås formulerats i olika mer eller mindre övertygande varianter – har genom historien inte lämnats oemotsagd. Ett av de mest inflytelserika försöken till problematisering kommer från Martin Heidegger. I den omtalade paragraf 44 i hans huvudverk *Vara och tid* från 1927 säger Heidegger att teorin om sanningen som överensstämmelse visserligen har "något slags berättigande" (s.243). Dock måste vi befria oss från vissa grova föreställningar som är förknippade med denna teori, och detta genom att fråga oss vad som egentligen menas med överensstämmelse i detta fall. Vad är det egentligen som "stämmer överens" i tankens, föreställningens eller utsagens korrespondens med sakförhållandet?

Denna fråga, fortsätter Heidegger, kan vi inte svara på genom att ägna oss åt några fria spekulationer, utan i enlighet med den fenomenologiska hållning som karakteriserar hans undersökning måste vi ta vår utgångspunkt i en reell erfarenhet i vilken utsagens sanning *visar sig själv*. Men var hittar vi då en sådan erfarenhet? Jo, när utsagan blir bestyrkt såsom sann. Detta kallas alltså "evidens": erfarenheten av sanning. Heidegger ger ett enkelt exempel (Ibid., s.245). Anta att någon med ryggen mot väggen gör det sanna påståendet att tavlan på väggen hänger snett. Utsagens sanning bestyrks förstås genom att personen i fråga vänder sig om och ser att tavlan på väggen faktiskt hänger snett. Men *såsom vad* visar sig sanningen i detta bestyrkande? Visar den sig verkligen som en överensstämmelse mellan utsaga och sakförhållande?

I syfte att vinna ett svar på detta frågar sig Heidegger i nästa steg vad den utsägende är relaterad till när han utan att se tavlan gör sitt påstående. Det vore att förfalska "det fenomenella sakinnehållet" (Ibid., s.245) i fall man påstod att den utsägende är relaterad till några föreställningar om, eller någon bild av, den reella tavlan på väggen. Vad utsägandet är relaterat till och uttalar sig om är i stället ingenting annat än tavlan själv. Utsägandet av påståendet låter tavlan bli sedd såsom hängandes snett. Utsägandet, säger Heidegger i en omtalad fras, "*upptäcker* det varande till vilket det är" (Ibid., s.245).

Utifrån detta kan vi förstå att i bestyrkandet av utsagens sanning, i evidenserfarenheten, visar sig inte denna sanning såsom överensstämmelsen mellan två separata fenomen – utsagan och sakförhållandet, tanken och tinget – utan den visar sig i stället såsom överensstämmelsen mellan sakförhållandet *som upptäckt i utsagan* och sakförhållandet *som bestyrkt i varseblivningen*. Utsagens sanning, det som bestyrks, är att den upptäcker tavlan *såsom tavlan själv är*. Med Heidegger: "Att utsagan *är sann* innebär: den upptäcker det varande i sig självt" (Ibid., s.246).

Med en terminologi lånad från Heideggers lärare Edmund Husserl – som Heideggers undersökning också är djupt inspirerad av – skulle vi kunna säga att, i detta fall, det varseblivande bestyrkandet av utsagens sanning, evidensen, närmare bestämt innebär att ge utsagan "åskådlig uppfyllelse" (jfr Husserl 1900, s.329-342). Men nu är ju utsagan ett fenomen av en sådan karaktär att den kan vara sann utan vi har något belägg för att så är fallet. Därför kan vi säga att den sanna utsagan kännetecknas av att den, principiellt, *kan* vinna åskådlig uppfyllelse. Den sanna utsagan, så att säga, *fyller upp sina anspråk* (i detta fall:

anspråket på att tavlan hänger snett). Den falska utsagan, däremot, låter visserligen det varande bli sett, men *inte* såsom detta varande självt är. Den *utger* det varande för att vara något som det inte är, och därför kan den, principiellt, inte vinna åskådlig uppfyllelse. Till skillnad från den sanna utsagan fyller den inte upp sina anspråk. Den talar *tomt*.

Att fylla upp sina anspråk

Om vi här lämnar Heideggers undersökning av utsagans sanning kan vi ändå konstatera att sanningens formella struktur såsom han där tänker sig den faktiskt verkar gälla generellt. Alltså inte bara för sådana fenomen som utsagor, tankar och föreställningar. Att något är sant eller äkta guld, till exempel, innebär vid närmare eftertanke att det, just, "fyller upp sina anspråk". Hur ska vi förstå det?

Vigselringen på mitt finger är inte i första hand ett dött materiellt ting som primärt kännetecknas av att ha utsträckning i rummet och motstå tryck. I kraft av att ringen tar plats i ett mänskligt och normativt sammanhang där sådana saker som kärlek och sexualitet tar sig uttryck i kulturella praktiker som familjebildning och äktenskap (med hela dess arsenal av etablerade ritualer och symboler) – i kraft av att ringen med andra ord tar plats i en "värld" – så är ringen i besittning av *mening* och *betydelse*. Ringen, i vid mening, "talar". Den "säger något". Och vad den säger är, bland mycket annat, "jag är av guld". *Därför*, för att ringen alltså "gör anspråk", kan den vara av sant eller falskt guld: den kan "fylla upp" sina anspråk, eller inte. Vilken metallbit som helst kan inte vara sant eller falskt guld. Metallbiten måste först, så att säga, fås att tala guldets språk. En metallbit som inte talade guldets språk, till exempel ett stycke metall jag råkar hitta i skogen, kan visserligen vid närmare undersökning visa sig vara guld, men vid den tidpunkt då jag hittar metallbiten är den inte "sant" eller "äkta" guld: den är bara – guld. Först efter att metallbiten upptäckts och börjat visa sig *såsom guld* – först när metallbiten börjat göra "guldanspråk" – öppnar sig det logiska spelrummet för frågor av typen "är det verkligen *äkta* guld?".

Samma formella struktur gäller förstås även när vi, låt säga, talar om att någon är en sann eller riktig vän. För att överhuvudtaget ha karaktären av en vän som kan visa sig vara sann eller falsk så måste min väns beteende och sätt att relatera till mig först och främst tala vänskapens språk. När detta språk väl är etablerat så kan det faktum att han tog ledigt från jobbet för att hjälpa mig att flytta visa att han är "en sann vän". Han visar sig med andra ord *såsom han är*. Hans handling "fyller upp" de anspråk som hans övriga sätt att relatera till mig gör. Om han däremot hade ljugit för mig och sagt att han skulle jobba och därför inte kunde hjälpa till med flytten, så kanske jag hade ansett att han är en falsk vän, det vill säga att han i sitt övriga beteende *utger sig* för att vara något som han egentligen inte är. Han visar sig, men *inte* såsom han är. Vilken godtycklig person som helst i min omgivning kan inte, hur mycket han än ljuger och slingrar sig när jag frågar om hjälp med flytten, vara en falsk vän.

Men, och för att börja närma oss vårt huvudsakliga ämne, hur är det då med själsliga tillstånd som kärlek, rädsla eller ilska? Vad är det som gör att dessa kan betecknas som sanna? Återigen: att de fyller upp sina anspråk på att vara sanna; att de visar sig såsom de är. Min rädsla för ormar, till exempel, gör till sin inre karaktär anspråk på att vara sann eller berättigad genom att den växer fram inom ramen för ett nätverk av uppfattningar och

förväntningar där den vinner sin karaktär av att vara just en rädsla för ormar. Rädslan måste stå i förbindelse med uppfattningen att ormar på ett eller annat sätt är farliga, att de kan finnas i den miljö jag befinner mig, att de har en benägenhet att under vissa omständigheter attackera, och så vidare. Utan detta nätverk av uppfattningar och förväntningar, som rättfärdigar och berättigar rädslan, skulle rädslan upphöra med att vara en rädsla och i stället anta karaktären av, låt säga, ett fobiskt ångestutbrott (och vi talar här inte om känslor utan om logik). Rädslans "rädsla-för-ormar-språk" skulle med andra ord vara *tomt*, falskt.

Samma sak med min kärlek till filosofin. Det ligger i kärlekens inre karaktär att den gör anspråk på att vara sann, eller som vi också säger: autentisk. Skulle mitt engagemang i filosofin inte ha sin grund i en genuin glädje över och i ett genuint värdesättande av filosofiska frågeställningar – en glädje och ett värdesättande som alltså skulle berättiga kärlekens anspråk på att vara just kärlek – utan uteslutande ha sin grund i fåfänga eller i en strävan efter att tillfredsställa mina föräldrars önsknings, så skulle mitt engagemang visa sig som något det *inte är*. Det skulle inte "fylla upp" sina kärleksfulla anspråk. Kärleksuttrycken skulle tala falskt.

Frågor som gäller sanning och falskhet kan ju vara något som engagerar människor mer eller mindre. Och detta beroende på, förstås, vilket område av livet som frågorna gäller, vad man sysslar med, vad man har för värderingar, vad man investerat sitt intresse i, och så vidare. För en guldsmed är det förstås av yttersta vikt att det material han arbetar med verkligen är äkta. En annan person har kanske ärvt ett fullt smyckeskrin men aldrig brytt sig om att närmare undersöka om smyckena är av äkta pärlor och guld. En vetenskapsman är förstås djupt engagerad i frågan huruvida de hypoteser han ställer upp är sanna eller falska. En annan person tycker blott det är kul att läsa populärvetenskapliga tidskrifter, men han ligger inte sömlös om nätterna och grubblar över sanningshalten i de teorier och upptäckter han läst om. Men: när det kommer till engagemang i frågor gällande sanningen i och om vårt eget själsliv så tycks detta inte vara villkorat på samma sätt. Som filosofen Raimond Gaita påtalat (2002, s.237-241) har vi svårt att överhuvudtaget föreställa oss en människa som är likgiltig inför huruvida de djupare aspekterna av hans själsliv är sanna eller falska, äkta eller spelade; huruvida hans kärlek, sorg och strävanden ekar tomma eller fyller upp sina anspråk och uttryck. Att dessa frågor är något som på ett genuint plan berör oss tycks vara *konstitutivt* för själva begreppet människa, person, själ. De flesta av oss skulle nog inte tveka att säga om någon som uppvisar komplett likgiltighet inför graden av sanning och äkthet i sitt inre liv, att denna person har "förlorat sin själ".

Med detta sagt är det dags att mer explicit börja ta tag i frågan: varför menar psykoanalysen att sanningen är själens föda? Varför skulle psykoanalytisk kunskap och sanning gällande vårt eget själsliv innebära att detta själsliv växer och utvecklas?

Sanningens imperativ

Den klassiska Freudianska psykoanalysen lyder alltså ett sanningens imperativ. Men vilken sanning talar vi här om? Är imperativet i första hand en uppfordran till den praktiserande psykoanalytikern att försöka undvika till exempel sentimentalitet och emotionellt stödjande interventioner för att i stället sträva efter korrekta tolkningar av det analytiska materialet

och på så vis befrämja utvecklingen av analysandens kunskap om sitt eget psyke? Kanske. Dock tror jag att följande formulering är mer passande: sanningens imperativ är i grund och botten ett påbud om att interaktionen i det analytiska rummet bör vara av en sådan karaktär att den i så stor utsträckning som möjligt befrämjar möjligheten för analysandens själsliv att i sina uttryck börja *tala sanning*, börja *fylla upp sina anspråk*.

Den sanning som här eftersträvas handlar alltså inte i första hand om kunskap i traditionell epistemologisk mening – som om analysens framgång skulle kunna mätas utifrån hur mycket lärdom om sitt eget själsliv analysanden lyckats förvärva – utan om ett sätt att *vara och leva*. Sanningen, i denna *moraliska* mening, är själva grunden till att psykoanalytikern bör undvika sådana saker som sentimental uppmuntran och överslätande vänlighet. Den är också grunden till att *alla* interventioner från analytikerns sida, alltså inte bara tolkningar i klassisk mening, kan bedömas med avseende på deras sanning: en intervention – en tolkning, ett hummande, en spontan association, en fråga, ett bekräftande, en väl placerad tystnad, och så vidare – är sann om och endast om den i förlängningen befrämjar utvecklingen av sanningen som ett sätt att vara och leva. Detta betyder att en tolkning kan vara falsk även om den råkar vara helt korrekt beträffande den psykiska eller historiska realitet som den uttalar sig om. Om tolkningen till exempel levereras vid en tidpunkt då analysanden inte är mottaglig för den, eller levereras i en form som inte befinner i nivå med analysandens psykiska mognad, så befrämjar den inte utvecklingen av själens sanna uttryck, utan riskerar i stället att användas av analysanden i defensiva syften – låt säga i syfte att utveckla en intellektualiserad och skenbar form av självkunskap som riskerar att i förlängningen etablera vad Donald W. Winnicott har kallat för ett "falskt själv" (1960).

Härmed inte sagt att jag vill underkänna tanken att målet med psykoanalysen skulle stavas självkunskap. Tvärtom. Men mot bakgrund av mitt sätt att här lägga ut sanningens imperativ inom psykoanalysen ställs vi inför uppgiften att försöka arbeta ut en adekvat förståelse av vad genuin självkunskap i detta fall överhuvudtaget kan tänkas innebära. Denna uppgift förutsätter dock att vi först säger några ord om hur psykoanalysen, i Freuds ursprungliga tappning, föreställer sig det själsliga lidande som den genuina självkunskapen är tänkt att vara en väg ut ur.

Själsligt lidande

Det skulle här leda alltför långt att redogöra för alla de sätt på vilka Freud etiologiskt analyserar uppkomsten av de olika slag av psykoneurotiskt lidande som han intresserar sig för. Men på ett formellt plan kan vi konstatera att han tänker sig lidandet med utgångspunkt i begreppen "försvar" och "motstånd", och listan på vad han kallar "försvarsmekanismer" är mer än välbekant: bortträngning, projektion, regression, isolering, negering, reaktionsbildning, jagklyvning och så vidare.

I Freuds teoribildning är den psykiska utvecklingen inte någon lagbunden process som automatiskt kommer att ha sin gilla gång förutsatt att de inre och yttre omständigheterna förblir någorlunda intakta. I stället tänker han sig att utvecklingen bestäms av hur väl psyket lyckas med uppgiften att handskas med de inre och yttre prövningar som utvecklingen oundvikligen ställer psyket inför (den mest kända prövningen är förstås den oipidala

konflikten). Den psykiska utvecklingen, kan man säga, är i sig en psykologisk prestation. Detta innebär att psyket måste tänkas som en organisation som på ett grundläggande plan alltid är *sårbar*. Med hjälp av mer eller mindre primitiva försvarsmekanismer har det utvecklade psyket försökt handskas med de utmaningar det ställts inför. Detta har kanske inneburit att vissa delar har utvecklats prematurt, medan andra delar har stannat kvar på mer primitiva nivåer. Med hjälp av bortträngningar och reaktionsbildningar har kanske vissa aggressiva impulser blivit hänvisade till det omedvetna, medan ett straffande överjag har etablerats i syfte att hålla dessa impulser i schack. Kanske har smärtsamma erfarenheter av att vara liten och behövande förlagts till yttre objekt genom projektion, medan ett ideal om att vara självförsörjande har internaliserats och bildat kärnan i jagets inre organisation. Kort sagt, att tänka den psykiska utvecklingen i termer av psykisk prestation innebär att man föreställer sig att psyket och dess yttringar är någonting mångdeterminerat, någonting skiktat; någonting som är uppspjälkat i olika delar som befinner sig på olika utvecklingsnivåer och som delvis lyder sina egna agendor och idiosynkratiskt söker efter sina egna uttryck, delar som psyket samtidigt försöker orkestrera till en sammanhållen helhet inom vilken det i ideala fall råder en åtminstone nöjaktig "energetisk" jämvikt.

Mot bakgrund av detta sätt att förstå den psykiska utvecklingen kan Freud bilda sig den bestämda uppfattningen att även om en persons psykiska lidande ofta är intimt förknippat med aktuella omständigheter, låt säga en skilsmässa, så skulle inte lidandet ta sig uttryck i form av psykiska *symptom* – det skulle inte anta karaktären av ett psykoneurotiskt lidande – om det inte vore för att den aktuella situationen stod i emotionell förbindelse med, och därmed väckte till liv, bristfälligt lösta infantila konflikter. Därmed har alltså de försvarsmekanismer som psyket tar till i den aktuella situationen, och som fungerar som närmaste förklaringsgrund till det symptomatiska lidandet, alltid sina prototyper i det infantila livet.

Vidare måste vi tänka försvarsmekanismernas funktion, inte i första hand som olika försök att göra sig icke medveten om till exempel en förbjuden aggressiv impuls eller en laddad incestuös önskan, utan snarare som olika försök att undvika att *identifiera sig själv* med dess innehåll. Ta till exempel en försvarsmekanism som negering. Denna är enligt Freud "ett sätt att notera det bortträngda, egentligen redan ett upphävande av bortträngningen, men ändå inte något accepterande av det bortträngda" (Freud 1925:383). Eller tänk på projektionen i vilken man i högsta grad är medveten om det som avvisas, men man är inte medveten om det *som sitt eget*.

Försvarsmekanismernas "avsubjektivering" är den yttersta förklaringen till att de omedvetna aspekterna av psyket alltså har en benägenhet stanna kvar på lägre utvecklingsnivåer och inte integreras i den någorlunda realitetsanpassade struktur av sinsemellan logiskt relaterade önskningar, begär, uppfattningar, trosföreställningar, förhoppningar och värderingar som utgör den mognare delen av personligheten. De omedvetna aspekterna är dissocierade från den form eller organisation som skulle skänka dem mening och riktning. Därför är inte omedvetna tankar, önskningar eller känslor till sin struktur ekvivalenta med sina medvetna motsvarigheter, bara med den skillnaden att de skulle sakna kvalitén medvetenhet (då vore de med Freuds terminologi "för-" och inte "o-medvetna"), utan de kännetecknas i stället av att vara utvecklade och primitiva former av det vi vanligtvis kallar

tankar, önskingar och känslor. De har primärt, skulle man kunna säga, karaktären av "impulser" eller oförverkligade potentialer.

Därmed är försvarsmekanismernas avsubjektivering – deras sätt att hindra tankar, önskingar och känslor från att överhuvudtaget *formas* – också förklaringen till att de omedvetna aspekterna i så hög grad är indragna i vad Freud kallar primärprocessen vilken representerar det mest primitiva och ursprungliga sättet av psykiskt fungerande. I och med att de omedvetna impulserna och potentialerna är ointegrerade och dissocierade står de i en lös och *associativ* snarare än logisk förbindelse med innehållet i det realitetsanpassade psykiska livet. Impulserna tar sig därför inte rationella utan i stället *symptomatiska* och till stora delar förklädda uttryck. Genom att impulsernas laddning på associativa vägar förskjuts till element i den aktuella världen (såväl den psykiska som den materiella) – en värld som därmed investeras med en omedveten och ofta mångbottnad innebörd – så kan psykiska och kroppslig aktioner i och i relation till denna värld få en kvalité av tillfredsställelse som för det realitetsanpassade förnuftet är svår att identifiera och erfara. För att låna ett av Freuds berömda exempel (1917): den deprimerade personens högljudda klagande över sin egen värdelöshet visar sig vid närmare analys vara ett förtäckt aggressionsutlopp ursprungligen riktat mot ett förlorat objekt som personen varit oförmögen att sörja och därför i stället har internaliserat och omvandlat till en del av det egna jaget. Eller tänk på exemplet med en intelligent och lyhörd man som söker analytisk hjälp för diffusa relationsproblem. Hans kloka och till synes produktiva självreflektioner i det analytiska arbetet kanske med tiden visar sig vara förtäckta sätt att tvångsmässigt försöka föregripa analytikerns interventioner och därmed få analytikern att känna sig överflödig. Mannens på ytan så uppriktiga samarbetsvilja visar sig i förlängningen, och på en mängd olika sätt, genomsyras av en omedveten och fördold tendens att försöka befästa en autoerotisk och anal-sadistiskfärgad överlägsenhet eller självtillräcklighet – en tendens som alltid gjort mannens kärleksliv till en minst sagt krånglig historia.

Det lidande själslivet, i psykoneurotisk mening, är alltså ett själsliv som talar med kluden tunga, ett själsliv som i grund och botten har karaktären av att vara *förvirrat*, ett själsliv som med Freuds träffande liknelse "är på vandring och inte känner till trakten" (1937, s.339). Det vill säga ett själsliv som är oförmöget att samla sig och liksom träffa ett avgörande gällande den elementära emotionella orienteringen i livet. Ett själsliv som kort sagt inte talar *sanning*, som inte *fyller upp* sina anspråk. Ett själsliv som visserligen visar sig, men *inte* såsom det är.

Utifrån denna karaktärisering kan man säga att det själsliga lidandet inte bara manifesterar en osanning, utan snarare manifesterar en icke erkänd sanning, ett *undvikande*. På grund av okunskap kan man säga falska saker om faktiska förhållanden utan att brista i uppriktighet, utan att vara lögnaktig, men detsamma tycks inte gälla när det kommer till förvanskningen av de djupare aspekterna av ens eget själsliv, trots att denna förvanskning till stora delar inte är medveten. Försvarsmekanismerna representerar inte i första hand *orsakerna* till det själsliga lidandet, på det sätt som till exempel brist på sömn kan vara orsaken till att jag inte orkar lyssna på vad du säger. Försvaren representerar snarare lidandets *form*, på liknande sätt som min avundsjuke kan vara formen för min bristfälliga uppmärksamhet (jfr Gaita 2003, s.99). Det själsliga lidandet måste närmare bestämt tänkas i termer av att vara ett *moraliskt* lidande, och därför är den psykoanalytiska behandlingen, försöket att återerövra sanningen, i slutändan att karaktärisera som en moralisk kur där man i första hand inte ställs

inför traditionella epistemologiska uppgifter, utan snarare ställs inför uppgifter som handlar om sådana saker som att *öppna sig, erkänna, tillåta, vara uppriktig, sanningsenlig* (jfr Eriksson 2012).

Med det sagt har vi alltså redan börjat svara på frågan hur man ska förstå den självkunskap som psykoanalysen strävar efter att förverkliga, och vidare hur man ska förstå det faktum att kunskap och sanning gällande vårt eget själsliv innebär att detta själsliv växer och utvecklas.

Första-persons auktoritet och det omedvetna

En central konstitutiv aspekt av vad det är att vara en person, ett subjekt eller en "agent" är det faktum att man har ett första-persons perspektiv i förhållande till sitt eget själsliv. Inom psykologins filosofi brukar man tala om detta i termer av att man har "första-persons auktoritet" när det kommer till sådana saker som vad man vill, tror, känner och tänker: om du vill ha reda på vad jag vill, tror, känner och tänker så är jag helt enkelt den bästa personen att fråga. Jag kan uttala mig om mina själsliga tillstånd med en auktoritet som saknas i andras beskrivning av mig. Någon annan kan veta vad jag tror och känner genom att observera mina beteenden och lyssna till vad jag säger, medan jag kan veta det utan att basera min kunskap på observationer – jag bara vet det, så att säga *direkt*. Du kan fråga mig varför jag är arg, men i det normala fallet vore det konstigt om du frågar mig hur jag vet att jag är arg.

Därmed inte sagt att subjektiviteten karaktäriseras av fullständig självtransparens och ofelbarhet när det kommer till de egna psykiska tillstånden. Det finns förstås tillfällen då någon annan har bättre kunskap än jag själv angående vad jag tror och känner (detta är en vardaglig erfarenhet och inte någon insikt som psykoanalysen var först med att formulera), men om detta gällde *alltid* och i *allmänhet* så skulle jag sakna det som överhuvudtaget som gör mig till en person eller ett subjekt – ett subjekt som ibland kan falla i fråga om självkunskap, eller som ibland helt enkelt har byggt upp en självuppfattning som till stora delar är falsk.

Men, kan man fråga sig, vari består denna första-persons auktoritet? I kraft av vad har jag denna auktoritet? Ett traditionellt och i dag ofta kritiserat sätt att besvara detta är följande: jag kan med auktoritet uttala mig om mina egna själsliga tillstånd i kraft av det faktum att jag har en privilegierad epistemologisk tillgång till dem; mina själsliga tillstånd befinner sig i en specifik region av verkligheten till vilken endast jag har direkt tillgång; med hjälp av den inre varseblivningen, den introspektiva blicken, kan jag direkt åskåda något som andra bara kan sluta sig till på basis av yttre observationer.

Två av de mest noggranna och väl utarbetade försöken att problematisera denna så kallade "cartesianska" föreställning av vad som konstituerar vår första-persons auktoritet kommer från Richard Moran (2001) och David H. Finkelstein (2003). Dessa författare menar, helt korrekt, att den cartesianska bilden inte gör rättvisa åt det faktum att första-persons auktoritet inte i första rummet handlar om privilegierad epistemologisk tillgång till en specifik region av verkligheten, utan snarare handlar om att de själsliga tillstånden är *mina*, något jag *är*, att de är djupt inbäddade i min karaktär, min historia och i mitt sätt att förstå

och relatera till världen. Detta innebär att jag inte bara kan tala *om* mina själsliga tillstånd, utan också uttrycka dem – bland annat genom att tala om dem. När jag säger "Kalle är avundsjuk" uttrycker jag inte Kalles avundsjuka, men när jag säger "jag är avundsjuk" så är detta i normala fall inte ett uttalande om mig själv och min avundsjuka, utan just ett *uttryck* för min avundsjuka. Första-persons auktoritet i förhållande till min avundsjuka innebär alltså inte att jag i kraft av en inre varseblivning på ett privilegierat sätt kan vara *medveten om* min avundsjuka, utan att jag kan vara *medvetet avundsjuk*.

Utifrån detta skulle vi kunna utvidga vår tidigare karaktärisering av det omedvetna i Freuds mening. De omedvetna aspekterna av vårt själsliv – som vi tidigare talat om i termer av att vara, inte i första hand icke medvetna, utan avsubjektiverade och outvecklade – kännetecknas primärt av det faktum att vi inte på ett direkt sätt kan *uttrycka* dem genom att tillstå dem och tillskriva dem oss själva (jfr Finkelstein, s.119). När det kommer till min omedvetna avundsjuka, till exempel, så kan jag mycket väl vara medveten om den (min analytiker har kanske övertygat mig om att jag hyser den), men jag kan inte *avundsjukt* säga "jag är avundsjuk på dig" och låta avundsjukan på så vis komma till uttryck och fylla upp mitt uttalande.

Dock, och även om *jag* inte kan uttrycka det omedvetna, så *tar det sig* uttryck. Lika lite som det omedvetna primärt karaktäriseras av att inte vara medvetet, lika lite karaktäriseras det av att inte manifesteras sig. Det omedvetna tar sig alltid uttryck (annars hade vi överhuvudtaget inte någon grund för att tala om något omedvetet), men beträffande *formen* för sina uttryck skiljer det sig från det medvetna. En av Freuds mest omtalade termer för det omedvetnas säregna manifestationsform är "agerande", en term som är intimt förknippad med det som Freud kallar "upprepningsång" (1914). Som vi sett tidigare: de omedvetna impulserna laddar på förtäckta vägar upp den psykiska och materiella världen (till exempel analysrummet och den analytiska relationen) och transformerar den till en infantilt färgad scen på vilken impulserna sedan kan *ageras ut* i form av psykiska symptom och symptomatiska beteenden.

Psykoanalytisk självkunskap

Det psykoneurotiskt lidande själslivet är alltså ett själsliv som till stora delar "agerar" snarare än att "uttrycka sig"; ett själsliv som är förvirrat i den meningen att det inte står bakom sina egna manifestationer; ett själsliv som i stor utsträckning liksom är regerat av "sitt psyke", det vill säga är regerat av något som subjektet "har" men som ännu inte integrerats och utvecklats tillräckligt för att anta karaktären av att i fullödlig mening vara något som subjektet "är".

Därmed kan vi säga att den psykoanalytiska behandlingen – som formellt syftar till att "göra det omedvetna medvetet" – i grund och botten handlar om att utvidga analysandens första-persons auktoritet, att utvidga hans eller hennes möjlighet att tala *utifrån sig själv*, att uttrycka sig, att tala och leva *sant*. Därför måste den genuina självkunskap som psykoanalysen syftar till att generera ha karaktären av en "subjektiveringsprocess". Detta insåg Freud tidigt. Analytikerns förmedlande av sin kunskap om analysandens omedvetna förblir verkningslöst såtillvida analysanden inte tar emot meddelandet i form av en *uppgift*

som stakar ut de affektiva riktlinjerna för en subjektiveringsprocess som analysanden själv måste genomgå. Eller med Freuds mer rumsliga metaforik: analysanden måste använda meddelandet "till att med dess hjälp finna det omedvetna komplexet i sitt omedvetna på det ställe där det är förankrat" (1909, s.257). Några år senare talar Freud om det "egendomliga beteendet hos dessa sjuka", att de "är i stånd att förena ett medvetet vetande med ickevetandet" (1913, s.172). Och i de sena föreläsningarna kan vi läsa att "det finns olika sorters kunskap som inte är psykologiskt likvärdiga" och att "man kan vara ovetande om något på mer än ett sätt" (1932, s.262).

Vad Freud med dessa formuleringar cirkulerar kring, tänker jag mig, är alltså den bestämda erfarenheten att självkunskapen, för att kunna ha en förvandlande och utvecklande effekt på det som kunskapen riktar sig mot, måste anta formen av att vara just en *självkunskap* och inte kunskap om en själv. Den måste vara en process som *jag själv* deltar i genom att undan för undan *öppna mig, tillstå, erkänna* och så vidare. Självkunskapen måste, med Freud, "bero på en sådan inre förändring hos den sjuke som bara kan framkallas genom ett psykiskt arbete" (ibid., s.262).

Men, slutligen, varför skulle då denna form av kunskap gällande vårt eget själsliv innebära att detta själsliv växer och utvecklas? Varför växer vi av att konfronteras med oss själva och vårt omedvetna? Vi har redan påbörjat ett svar: självkunskapen innebär att vi utvidgar vår första-persons auktoritet och vår möjlighet att uttrycka oss *utifrån oss själva*, att uttrycka oss *sant*.

Regression och reorganisation

Lite slagordsmässigt brukar den ideala psykoanalytiska behandlingen karaktäriseras som en process bestående av "regression" och "reorganisation". Jag tänker mig att det ligger en stor portion sanning i detta. Den psykoanalytiska behandlingens terapeutiska ramverk – den höga frekvensen av sessioner, den asymmetriska relationen mellan analytiker och analysand, säng och fåtölj-sättningen, betalningsrutinerna, och så vidare – borgar för en regression från analysandens sida och för att hans eller hennes omedvetna impulser ska vakna till liv och på associativa vägar söka derivat och tillfredsställelse i den aktuella situationen, alltså i överföringsrelationen till analytikern. Utifrån detta består den skickliga analytikerns specifika kompetens i en, för det första, utvecklad sensitivitet inför det omedvetnas förvridna och initialt förtäckta sätt att ta sig uttryck i överföringen, en sensitivitet som samtidigt innebär en stegrad grad av uppmärksamhet inför falskheten eller tomheten i det medvetna livets anspråk. För det andra består analytikerns kompetens i en förmåga att med tajming och omsorg förmedla sina intryck till analysanden och därmed bidra till att de omedvetna aspekterna undan för undan börjar visa sig på ett alltmer oförställt sätt, att de börjar visa sig *såsom de är*. Detta är alltså en form av regression, en form av återupplivning av det själsliga livets infantila skikt.

Lite schematiskt kan man säga att vad som händer i och med denna regression är ett slags omstörtning eller söndring. Enligt Freuds teori har de omedvetna aspekterna av det psykiska livet förblivit avsubjektiverade och outvecklade, inte *primärt* för att de är smärtsamma, utan för att de hotar sammanhållningen i den psykiska organisation och den självidentitet som

utgör den medvetna delen av personligheten. När jag i den analytiska processen börjar få kontakt med mitt omedvetna, när det omedvetna på ett mer oförställt sätt börjar visa sig som "mitt", sker därmed, oundvikligen, en kuslig form av desorganisation. I och med att, låt säga, mitt behov av kärlek och omtanke börjar ta form och pocka på uppmärksamhet så framträder också själva *tomheten* i det medvetna livets anspråk på att vara självförsörjande, tillsammans med tomheten i alla de föreställningar och fantasier som försöker rationalisera och berättiga dessa anspråk. Personlighetens organisation, i den defensiva och rigida form som byggts upp under utvecklingen, börjar så smått falla samman.

Först när detta sker, vid denna punkt i regressionen – som förstås inte är en punkt utan snarare en process, inte sällan av karaktären "två steg fram och ett steg bak" – öppnar sig möjligheten för psyket att reaktivera vad Freud talar om som "den ohejdbart framskridande utvecklingen mot ett enhetligt själsliv" (1921, s.310), det vill säga *reorganisationen*. I och med att de omedvetna impulserna och potentialerna börjar formas och anta karaktären av tankar, känslor och önskningar som är *mina*, i och med att de börjar visa sig *såsom någonting*, i och med att de börjar *göra anspråk* och inte bara agera på ett förtäckt sätt, så börjar de också ta plats i sanningens sfär – på samma sätt som det logiska spelrummet för frågor av typen "är det verkligen äkta guld?" först öppnar sig när metallbiten som jag hittat i skogen börjar visa sig *såsom guld*. Tidigare, på stadiet av utvecklade impulser, har det omedvetna uteslutande agerat med utgångspunkt i måttstockar som handlar om lust och olust, tillfredsställelse och otillfredsställelse. Men nu, när det omedvetna börjar träda in i en relation till det övriga psykiska livet – nu när jag, till exempel, *avundsjukt* kan börja säga "jag är avundsjukt" och därmed ge uttryck för min avundsjuka – så måste själslivet som helhet börja ta ställning till frågor som befinner sig utanför njutningens register, men inom registret för det goda livet, det vill säga frågor som handlar om sådana saker som berättigande, värderingar, tvivel, åtaganden: Är jag berättigad att känna så här? Står jag för detta? Vem är jag? Vill jag verkligen detta? Varför tänker jag så här? Är det här jag?

Dessa formuleringar ger dock intryck av att denna process är mer intellektuell än den ofta är, men som ett sätt att försöka karaktärisera och fästa ord på innehållet i de emotionella vektorerna i den psykiska reorganisationen tänker jag mig att de är träffande. I ideala fall, föreställer sig Freud, innebär denna process att vissa impulser och strävanden kommer att överges som anakronismer, och deras laddning kommer att hämtas upp, integreras och riktas mot mer tidsenliga mål. Andra impulser kommer kanske att utvecklas och tvinga fram en modifikation av min medvetna självidentitet och alla de eventuella rigida värderingar, föreställningar och fantasier jag byggt upp kring denna. Kort sagt, i och med att den genuina psykoanalytiska självkunskapen har karaktären av en subjektiveringsprocess som låter de omedvetna impulserna och potentialerna ta plats i sanningens sfär, så måste själslivet som helhet börja *svara an*, bli *an-svarigt*, och därmed inleda en utvecklingsprocess där de själsliga krafterna församlas i riktning mot en organiserad emotionell orientering inom ramen för vilken *psykets* uttryck kan anta formen av *personens* uttryck och därmed kan börja *fylla upp sina anspråk*. Utan sanning, med Bion, "förfaller personligheten". Detta är i första hand inte en empirisk utan en begreppslig sanning.

Litteratur:

Bion, W.R. (1965) *Transformations*. London: Karnac Books.

Eriksson, J. (2011) "Psykoanalys – en evidensbaserad terapeutisk behandlingsform." Tidskriften

Arche, nr 34-35.

- (2012) "Freuds psykoanalys – en moralisk kur." Tidskriften *Divan*, nr 3-4.
- Finkelstein, D.H. (2003) *Expression and the Inner*. London: Harvard University Press.
- Freud, S. (1909) *Analys av en femårig pojkes fobi*. *S.Skr VI*. Stockholm: Natur och kultur 2003
- (1913) "Om inledningen av behandlingen (Ytterligare råd om den psykoanalytiska tekniken: I)." *S.Skr VIII*. Stockholm: Natur och kultur 2002.
 - (1914) "Erinring, upprepning och genomarbetning". *S.Skr VIII*. Stockholm: Natur och kultur 2002.
 - (1915) "Iakttagelser om överföringskärleken (Ytterligare råd om den psykoanalytiska tekniken: III)." *S.Skr VIII*. Stockholm: Natur och kultur 2002.
 - (1917) *Sorg och melankoli*. *S.Skr IX*. Stockholm: Natur och kultur 2003.
 - (1921) *Masspsykologi och jaganalys*. *S.Skr X*. Stockholm: Natur och kultur 2008.
 - (1925) "Negeringen." *S.Skr IX*. Stockholm: Natur och kultur 2003.
 - (1932) *Nya föreläsningar publicerade 1932*. *S.Skr I*. Stockholm: Natur och kultur 1996.
 - (1937) *Den ändliga och den oändliga analysen*. *S.Skr VIII*. Stockholm: Natur och kultur 2002.
- Gaita, R. (2002) *A Common Humanity*. London, New York: Routledge.
- (2003) *Philosopher's Dog*. New York: Routledge.
- Habermas, J. (1968) *Erkenntnis und Interesse*. Frankfurt a. Main: SuhrkampVerlag.
- Heidegger, M. (1927) *Vara och tid*. Göteborg: Daidalos 2013.
- Husserl, E. (1900) *Logiska undersökningar 3*. Stockholm: Thales 2002.
- Moran, R. (2001) *Authority and Estrangement*. Princeton: Princeton University Press.
- Winnicott, D.W. (1960) "Förvrängningar av jaget i förhållande till det sanna och det falska självet" *Den skapande impulsen*. Stockholm: Natur och kultur 1993.

EFPP – European Federation for Psychoanalytic Psychotherapy

EFPP er en paraplyorganisasjon for organisasjoner med psykoanalytisk orienterte psykoterapeuter i 30 land. Den er som kjent inndelt i fire seksjoner; voksen, barn/ ungdom, par/ familie og gruppe. I tillegg til institutt for Psykoterapi, er Institutt for barne- og ungdomspsykoterapi og Institutt for Gruppeanalyse norske medlemmer av organisasjonen. Da EFPP ble dannet i 1991 ble det besluttet en organisering i nasjonale nettverk, slik at enkeltstående nasjonale organisasjoner kunne slå kreftene sammen og tale med én røst overfor politiske myndigheter i ulike land. I de senere årene har denne organiseringen vært en kilde til uenighet og konflikt i flere land, og en har noen eksempler på at organisasjoner har søkt om medlemskap i EFPP uavhengig av det nasjonale nettverkets godkjenning. Slike spenninger og konflikter har vi ikke hatt i vårt land, ei heller i våre naboland. De skandinaviske landene har vært relativt homogene, med en helt annen kultur og ikke minst politisk historie enn mange av de øvrige nasjonene. I Norge har de tre instituttene et godt samarbeid, og det har ikke vært behov for et formalisert samarbeid knyttet til EFPP.

EFPP innkaller til delegatmøte annethvert år, og i år ble møtet avholdt på det Internasjonale Psykoanalytiske Universitetet i Berlin 8–10. mars. Flere saker sto på dagsorden; valg av ny president, valg av ny leder for voksenseksjonen og ny leder for barne- og ungdomsseksjonen. Hvilken status enkeltstående nasjonale organisasjoner – som altså ikke er medlemmer av det nasjonale nettverket – skal ha i EFPP ble diskutert. På delegatmøtet ble det for første gang delt ut en forskningspris, og det ble forelest om den nye teknologiens implikasjoner for psykoanalytisk orientert psykoterapi.

Den nye presidenten heter Maria Eugenia Cid Rodriguez. Hun er spansk, og har vært entusiastisk medlem av det nasjonale nettverket i EFPP siden 1992. Ny leder av voksenseksjonen er Arja Huttunen fra Finland.

Historisk sett har organisasjoner hatt tre ulike former for tilknytning til EFPP; medlemskap, assosiert medlemskap og observatørstatus. Det forelå et forslag om at enkeltstående nasjonale organisasjoner med medlemskap i EFPP skulle få stemmerett. Diskusjonen i smågruppene og senere i plenum kom til å dreie seg om flere forhold enn selve forslaget som sådan. Det viktigste var ulike definisjoner og ulik forståelse av hva nasjonale nettverk er, og hvordan disse nettverkene fungerer. Et annet spørsmål var representativitet. Hvert av de tre norske instituttene kan stille med to representanter som begge har stemmerett, men slik er det foreløpig ikke for de enkeltstående nasjonale organisasjonene. Diskusjonen ble dermed både av prinsipiell og pragmatisk karakter. Med organisasjoner i 30 land og representanter for fire seksjoner (Norge er et unntak med kun tre seksjoner) blir det svært mange delegater på møtene, ikke minst når antall enkeltstående organisasjoner stadig øker. Det er selvsagt gledelig at psykoanalytisk orientert psykoterapi brer om seg i vår del av verden, men det byr også på utfordringer for EFPP. Avstemningen resulterte i at forslaget falt, og styret fikk oppdraget med å utarbeide en god definisjon av hva et nasjonalt nettverk skal være. Slik jeg oppfatter det, har de tre norske instituttene utgjort en form for nasjonalt nettverk selv om vi ikke har hatt formalisert samarbeid. Vi har tatt kontakt ved behov, for eksempel før delegatmøter, og ellers levd i fred og fordragelighet med hverandre. Med spenninger innad i EFPP er det en risiko for polarisering og fragmentering, men det ble tatt til orde for ikke å definere nasjonalt nettverk så strengt, men heller søke tilpasning til de nasjonale forholdene.

Forskningsprisen vil heretter bli delt ut på delegatmøtene annethvert år, og vinneren i 2019 ble Sibel Halfon som er ass. professor ved Universitetet i Istanbul. I tillegg til heder og ære mottok hun £ 2000 for sin forskning i barnepsykoterapi. S. Halfon, G. Goodman, P. Bulet (2018) *Interaction structures as predictors of outcome in a naturalistic study of psychodynamic child psychotherapy*. Psychotherapy Research, Taylor & Francis.

Interesserte kan finne informasjon om EFPP, litteratur og konferanser på organisasjonens hjemmeside. I EFPP *Book Series* er varslet en snarlig utgivelse med den lovende tittelen *Europe on the Couch*. Konferansene inneholder alltid gruppediskusjoner etter forelesninger i plenum, og det er de samme gruppene som møtes under hele konferansen. Slik kan deltakerne bli kjent med hverandre og hvordan situasjonen er i de mange organisasjoner og land. Den siste organisasjonen som har fått godkjent medlemskap i EFPP er *Kiev International School of Relational Psychoanalysis and Psychotherapy (KISRPP)*. Kanskje vi ses i Kiev en dag?

Mona Semb, EFPP-delegat

Utvalg for etterutdanning

Informasjon om medlemsmøter

3. juni 2020:

WEBINAR FOR MEDLEMMER: SOMMERMØTE MED FOREDRAG VED ANNE KRISTINE BERGEM: ORD SOM LEVER EGNE LIV

På grunn av coronasituasjonen arrangeres sommermøtet i år som webinar over Meet.

Anne Kristine Bergem er psykiater, gruppeterapeut fra IGA og førstelektor ved OsloMet. I 2019 ga hun ut diktsamlingen «Nært nok» med egne dikt og foto av Merete Nesset. Hun har tidligere utgitt tre fagbarnebøker, bidratt i og skrevet flere fagbøker og vært fagredaktør for «Kroppen i psykoterapi». Hun har også skrevet tekst til «Voggesang for voksen» som er tonesatt og utgitt av artisten Marthe Valle.

I foredraget vil hun fortelle litt om skriveprosessen, samarbeidet med Nesset og arbeidet med diktboken. Hun vil også snakke om hvorfor det å skrive dikt er en meningsfull, men også sårbar måte å kommunisere på. Noen dikt fra «Nært nok» og upubliserte dikt vil bli lest.

Sommermøtet er åpent for medlemmer og kandidater/kandidatmedlemmer.

Påmelding innen 20. mai per e-post til: sekr@instpsyk.no

Like før møtet starter vil du få tilsendt en link til din epostadresse, trykk på linken og gå videre så er du med i møtet.

16. september 2020:

FAGMØTE MED JON SLETVOLD 16. SEPTEMBER 2020: NORSK KARAKTERANALYSE – FRA MUSKELPANSER TIL KROPPER I DIALOG

Instituttet inviterer til fagmøte med Jon Arne Sletvold 16. september kl 19.

Sted: Institutt for Psykoterapi, Nydalsveien 15

Jon Sletvold er spesialist i klinisk psykologi og psykoterapi, og har privat praksis i Oslo. Han var første styreleder ved Norsk Karakteranalytisk Institutt og er i dag lærer, veileder og læreanalytiker ved Karakteranalytisk Institutt. Han er tidligere leder av Norsk Psykologforenings spesialistutvalg for psykoterapi. Han har publisert artikler særlig om kroppens rolle i psykoterapi og psykoanalyse i norske og internasjonale tidsskrifter og er medredaktør for Den terapeutiske dansen og Karakteranalytiske dialoger, og redaktør av Tage Philipson –

Kjærlighet og identifisering. Han er forfatter av *The Embodied Analyst – From Freud and Reich to Relationality*, vinner av Gradiva Award 2015. I 2019 ga han sammen med Per Harbitz ut *Fra muskelpanser til kropper i dialog – Da Reich kom til Norge og det som skjedde etterpå*

...

Han vil i dette foredraget belyse noen hovedlinjer i utviklingen av den norske post-reichianske tradisjonen. I boka *Fra muskelpanser til kropper i dialog – Da Reich kom til Norge og det som skjedde etterpå ...* (Harbitz og Sletvold, 2019) blir tre faser i utviklingen av kropp/sinn forståelsen beskrevet. Den første fasen beskrives som den pansrede kroppen. Den andre fasen blir beskrevet som den talende kroppen. Den tredje fasen blir beskrevet som den samtalende kroppen eller kropper i samtale.

Videre vil han se på hvordan terapeut og pasient «samtaler» kroppslig ved at begge kan sanse noe av den emosjonelle tilstanden både i sin egen og den andres kropp. Dette gir grunnlag for at begge parter kan veksle mellom en kroppsbasert opplevelse av «jeg», «du», og «vi». Til slutt vil han invitere til at vi sammen kan utforske denne tilnærmingen ved praktisk demonstrasjon.

For oppdatert informasjon om instituttets arrangementer følg med på instituttets kalender – <https://instpsyk.no/kalender/>.

Seminarvirksomhet

Opptak av kandidater på nye seminarer fra våren 2020:

Våren 2020:

Innføringsseminar i Oslo

Seminarleder er Tone Skjerven

Psykolog Nora Svenson Paus

Lege Nikias Siafarikas

Psykolog Kristina Strømholth

Lege Ida Vikan Rise

Psykolog Rikke Middelhuis Eriksen

Lege Nazia Niaz Faisal Bhatti

Innføringsseminar i Oslo

Seminarleder er Ingeborg Aarseth

Psykolog Lars Nussbaum
Lege Sara Kanwar
Psykolog Charlotte Eide-Olsen
Lege Usman Mohammed Niaz
Lege Tatiana Lunde
Lege Faryane Mohebbi Roshan
Lege Ingrid Sylsak Bull

Videregående seminar i Oslo

Seminarleder er Olaf Rørsgaard

Psykolog Cecilie Voss
Psykolog Lisa Nordsveen
Psykolog Anna Kunigunde Götz
Psykolog Aleksander Husby Carlsen
Psykolog Cathrine Høien
Lege Laura Horlescu

Innføringsseminar i Trondheim

Seminarleder er Kristin Mack-Borander

Lege Ann Kirsten Ruset
Psykolog Matha Kristine Andersen
Lege Ann-Kristin Zahlsen
Lege Marit Kristin Lande
Psykolog Janicke Thanke Larsen
Lege Cecilia Tho
Lege Liv Marit Aune Rehn
Lege Therese Lie Aune

Innføringsseminar i Kristiansand

Seminarleder er Julio Garcia Salas

Lege Reidun Strømme
Psykolog Kristina Jönsson
Lege Elisabeth Bøhler Wigaard
Lege Trygve Tvedt
Psykolog Karoline Brochmann
Psykolog Susanne Hjønnvåg Lunde
Psykolog Hilde Svendsen

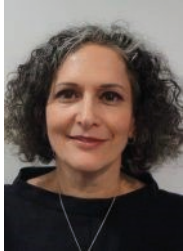
Dynamic Interpersonal Therapy

En dags introduksjonskurs i korttidsterapi

Online: 13.06.2020, Instituttets digitale plattform "Meet".

Dynamic Interpersonal Therapy (DIT) er en korttids psykodynamisk terapi bygd på objektrelasjonsteori, tilknytningsteori og mentaliseringsteori kombinert med Sullivans interpersonlige psykoanalyse. Metoden er utviklet av Alessandra Lemma, Peter Fonagy og Mary Hepworth (tidligere Target) in 2010.

Dette kurset vil forklare de viktigste funksjonene i DIT, type pasienter og terapiområder den er egnet for både i offentlig og privat sektor. Dokumentasjonsgrunnlaget for DIT vil bli gjennomgått. Det vil bli gitt kliniske eksempler der modellen vil bli demonstrert og spesifikt hvordan man kan formulere pasientens vansker i denne tilnærmingen. Det vil også være en introduksjon til mentaliseringsteknikker, en av de terapeutiske intervensjonene en bruker i DIT.

Deborah Abrahams er psykoanalytisk psykoterapeut med 25 års klinisk erfaring, 15 av de i det offentlige helsevesen i England. Hun er programansvarlig for DIT på Anna Freud Center, så vel som behandler, veileder og seminarholder og har undervist i Europa, i Australia og Kina.

Seminaret er godkjent som fritt spesialkurs av psykologforeningen og legeföreningen.

Deltakeravgift er kr 3 000,-.

Søknadsfrist: Snarest (Send e-post til sekr@instpsyk.no eller bruk skjemaet på www.instpsyk.no/utdanning/dit/)

Generalforsamling 2020

Fredag 27 mars ble den årlige generalforsamlingen avholdt. Grunnet møterestriksjoner som følge av coronavirus-utbrudd ble generalforsamling gjennomført som forenklet generalforsamling.

Protokoll Generalforsamling ved Institutt for Psykoterapi 27. mars 2020 kl. 19.00

Det var 22 deltakere totalt til stede, hvorav 2 var kandidatmedlemmer, samt administrasjonssekretær og prosjektkoordinator.

Navn på medlemmer som deltok:

Ingunn Aanderaa Opsahl (styreleder)

Ole Johan Finnøy (daglig leder)

Jessica Harnischfeger

Aud Johanne Jarval

Henning Huneide

John William Glad

Lilian Stokkeland

Kjartan Thu

Gintare Bubenaite

Rune Johansen

Tormod Knutsen

Annikken Olsen

Tone Skjerven

Marit Haave

Jan Ole Røvik

Florian Johannes Richards
Frode Voll
Gjermund Tveito

Navn på kandidatmedlemmer som deltok:

Randi Egeland (kandidatmedlem)
Aleksander Husby Carlsen (kandidatmedlem)

Andre deltakere:

Marthe Schierenbeck (administrasjonssekretær)
Gaute Gulliksen (prosjektkoordinator)

Generalforsamlingen åpnes ved styreleder Ingunn Andrea Opsahl.

Styreleder innleder. Årets møte gjennomføres på Meet grunnet den spesielle situasjonen grunnet corona viruset. Det er viktig at vi får godkjent regnskap og revisors beretning som må godkjennes for å kunne fortsette driften av instituttet. Vi gjennomfører en forenklet generalforsamling for å få godkjent disse saken. Andre saker vil bli tatt opp på en ekstraordinær generalforsamling så snart det er mulig.

Sak 1: Valg av møteleder, referent og to medlemmer til å signere protokollen

Styret foreslår Rune Johansen som møteleder, Gaute Gulliksen som referent.
Kjartan Thu og Marit Haave stiller som protokoll underskrivere.

Vedtak:

- Rune Johansen velges som møteleder
- Gaute Gulliksen velges som referent
- Kjartan Thu og Marit Haave velges som protokoll underskrivere

Sak 2: Godkjenning av innkalling og dagsorden

Grunnet møtrestriksjoner som følge av coronavirus-utbrudd ble generalforsamling gjennomført som forenklet generalforsamling. Generalforsamling ble avholdt på Instituttets elektroniske møte applikasjon "Meet". Alle satt hver for seg, inkludert styreleder og daglig leder, og dette godkjennes som møteform av medlemmene som deltok på møtet.

Den forenklet generalforsamling er gjennomført i samsvar med aksjeloven §5.7 og sakene på dagsorden er behandlet etter reglene om forenklet generalforsamlingsbehandling etter § 5-7.

Vedtak: Generalforsamlingen godkjenner innkalling og dagsorden.

Sak 3: Styrets årsberetning for 2019

Forslag til vedtak: Utsettes til ekstraordinær generalforsamling.

Vedtak: Utsatt

Sak 4: Daglig ledelses årsberetning for 2019

Forslag til vedtak: Utsettes til ekstraordinær generalforsamling.

Vedtak: Utsatt

Sak 5: Etikuttvalgets årsmelding 2019

Forslag til vedtak: Utsettes til ekstraordinær generalforsamling.

Vedtak: Utsatt

Sak 6: Regnskap 2019, Revisors beretning for 2019 og Valg av revisor for 2020

Ole Johan orienterer og går gjennom regnskapet. Det har vært et år med positiv utvikling av regnskapsarbeidet for instituttet som nå er mer à jour med inn og utbetalinger sammenlignet med 2018. Instituttet har i 2019 styrket sin egenkapital. Det offentlige tilskuddet er brukt opp som planlagt. I 2020 opprettes det en 4. avdeling for LIS-kurs. Dette gjøres for å bedre tydeliggjøre LIS-kurs i regnskapet, som i 2019 var inkludert i avdeling 3.

Instituttets leiekontrakt for lokalene i Nydalsveien 15 utløper i juni 2021. En mulig endring av husleiekontrakten og leieforhold kommer opp som et eget punkt på ekstraordinær generalforsamling.

Det ble ikke reist spørsmål til regnskapet.

Kjartan Thu: Takk for en ryddig gjennomgang og orientering.

Vedtak:

- Revisors beretning for 2019 godkjennes.
- PKF Revisjon AS velges som revisor for 2020.

Sak 7: Budsjettforslag for 2020 og Fastsetting av medlemskontingent for 2020

Ole Johan Finnøy går gjennom budsjettforslag for 2020. Budsjettet reflekterer at instituttet ønsker å holde seminarvirksomheten på det nivået som vi har i dag. Det bemerkes om mulig rekrutteringsproblem som kan påvirke antall påmeldte og seminarvirksomheten. Noe mer seminarvirksomhet inkludert DIT gir en liten økning. Skrivestipend er satt til 0 nå, men kan justeres når ting er mer klart til høsten.

Det ble ikke reist spørsmål til budsjettet.

Vedtak:

- Budsjett for 2020 godkjennes.
- Den ordinære medlemskontingenten beholdes uendret på 1500,-

Sak 8: Forslag: Om undervisningsleders stemmerett og Forslag fra styret om administrativ leder stillingen

Forslag til vedtak A: Utsettes til ekstraordinær generalforsamling.

Vedtak forslag A: utsatt.

Forslag til vedtak B: om administrativ leder stillingen.

Lilian Stokkeland fra styret presenterer styrets forslag. Styret ønsker en prøveordning siden instituttet ennå ikke har klart å finne en administrativ leder. Det at administrativ leder må være bosatt i Oslo gjør det er vanskeligere å rekruttere blant medlemmene. En ny stillingsinstruks må lages

for stillingen. Intensjonen med prøveordningen er at drift av instituttet skal sikres. En tredje person i daglig ledelse skal gi økt sikkerhet for drift av instituttet.

Spørsmål:

- Kjartan Thu: Takker styret for godt arbeid og støtter dette forslaget.
- Gintare Bubenaite: Det er behov for bedre analyse av situasjon og bakgrunn for situasjonen. Ser ikke en ekstern person som en god løsning.
- Jan Ole Røvik: Synes det er bra fordi det er sårbart med bare en leder. Dette bør være en midlertidig ansettelse. Dette er en problemstilling som det tidligere også har vært noen runder på inkludert advokat. Støtter å prøve nye metoder på grunn av at denne situasjonen har pågått lenge uten løsning.
- Lilian Stokkeland: Styret har ikke hatt en juridisk vurdering i denne omgang og tenker dette kan lyses ut som engasjement. Dette er noe som er godt å ha med i utlysningsteksten for stillingen.
- Marit Haave: Støtter styrets forslag. Er det nødvendig med mer enn en i daglig ledelse Ole Johan?
- Ole Johan Finnøy: Vi har tenkt mye rundt dette. I den nåværende situasjon å ha hatt begge stillingene har gjort at jeg har fått bedre innsikt i regnskap/budsjett noe som er nyttig også for undervisningsleder-delen av jobben. Det at jeg har nådd over arbeidsoppgavene er også et produkt av godt samarbeid med administrasjonssekretær Marthe Schierenbeck. Vi er likevel sårbare dersom det kommer noe ekstra og det er da lett å komme bakleksa med oppgaven i den nåværende bemanningssituasjon. Dette viste seg da arbeidspresset økte fort rundt problemstillingene med tilskuddsordningen i 2019/2020. Det er også et spørsmål om hva som kan motivere en daglig leder person nummer 2. At stillingen kan vinkles mer i forhold til faget kan kanskje gjøre rekruttering lettere.
- Kjartan Thu: Støtter fortsatt styrets forslag, men forutsetter at ansettelsen skjer i samarbeid med daglig ledelse for å sikre samarbeid i daglig ledelse.
- Lilian Stokkeland: Selvfølge at det jobbes nært med daglig ledelse for å finne rette personen. Stillingsstørrelse på 30% er kanskje litt lite, men akkurat nå så er det behov for å få inn en person i stillingen.
- Gintare Bubenaite: Forslag foreslår 2 år?
- Ingunn Aanderaa Opsahl: Referansen til en ansettelseslengde på maksimum 3 år er en lov-begrensning. Styrets forslag er kun for to år.
- Tormod Knutsen: Dette er et godt forslag. Dette har vært diskutert fra midt på 90-tallet (etter at Kari og Egil sluttet). Viktig at daglig ledelse er med i ansettelsen.
- Ingunn Aanderaa Opsahl: Om analysering av bakgrunnen for denne situasjonen så er styret enig og ønsker å fortsatt jobbe med dette. Dette er et midlertidig forslag for å komme videre i situasjonen. Det er ønskelig med en administrativ leder

som er medlem av instituttet, men hvis ikke vi får det til så bør vi fortsatt finne en løsning. Styret vil gjerne ha innspill rundt dette slik at instituttet kan tilby en stilling som medlemmer vil ha.

Florian Johannes Richards: Det høres ut som en stor endring, men det er fint å få klarlagt problematikken.

Lilian Stokkeland: Vi ikke fått tak i en daglig administrativ leder. Det har ikke vært mulig å rekruttere blant medlemmene våre til denne stillingen. Styret er enig i at det er best om medlemmer kan ta på seg dette, men det har ikke skjedd. På grunn av det så ønsker vi en prøveordning for dette. Styret sammen med daglig ledelse må sette sammen en stillingsinstruks

Florian Johannes Richards: Hva er problemet med å tilsette noen som ikke er medlem?

Henning Huneide: Vi må ha blick for sårbarheten. Styret er lite, og arbeidsmengden er stor for Ole Johan. Styret har forsøkt på å få på plass noen, men har ikke klart det.

Jan Ole Rørvik: Kan være litt fremmedfrykt med å få inn noen utenfra, men det kan være et tilskudd for instituttet med ny tanker.

Tormod Knutsen: Motargumentet må være at man ikke har en faglig kompetent daglig leder som kan overta hvis nødvendig. Det er viktig å få inn flere personer for å dekke opp dette. Synes dette er fortsatt et godt forslag.

Jan Ole Rørvik: Faglig stedfortreder er et poeng, men andre i organene kan dekke noe av det.

Møteleder oppsummerer:

Generalforsamlingen oppfordrer styre til å fortsette å evaluere problematikken. Videre påpeker generalforsamlingen at det er viktig å ivareta den faglige forankringen. Dette anses å være instruksjer til styret, men vedtaket kan være som foreslått.

Forslag fra styret om administrativ leder stillingen:

- Generalforsamlingen gir styret fullmakt til å ansette en adm-leder som ikke er medlem av instituttet.
- Dette skal være en prøveordning som skal vare i 2 år og som skal evalueres fortløpende og på slutten av perioden.

Vedtak forslag B: MOT 1 og 17 FOR. Forslag er vedtatt.

Sak 9: Redegjørelse og innstilling fra Valgkomiteen og Valg

Valgkomiteen ved lege Jan Ole Rørvik går gjennom valgkomiteens forslag.

Styret

Styreleder, psykolog Ingunn Aanderaa Opsahl, og styremedlem, lege John William Glad, er ikke på valg. Varamedlem til styre, lege Henning Huneide, er ikke på valg. Som nye styremedlemmer foreslås: Lege Lilian Stokkeland, psykolog Aud Johanne Jarval, psykolog Frode Voll. Som nytt varamedlem foreslås: Psykolog Marit Gunnarshaug.

Foreslått styret for neste periode:

- Styreleder: Psykolog Ingunn Aanderaa Opsahl - Oslo
- Styremedlemmer:
 - Lege Lillian Stokkeland - Stavanger
 - Lege John William Glad - Oslo
 - Psykolog Aud Johanne Jarval - Oslo
 - Psykolog Frode Voll – Bergen
- Varamedlemmer til styre
 - Lege Henning Huneide – Vestfold
 - Psykolog Marit Gunnarshaug

Valgkomité

Valgkomité medlem, lege Jan Ove Rørvik, i er på valg neste år (2021).

Foreslått valgkomité for neste periode:

- Lege Jan Ole Rørvik
- Psykolog Kjetil André Børhaug
- Psykolog Torbjørn Liaaen

Etikkutvalget

Leder av etikkutvalget, Gjermund Tveito, går ut av Etikkutvalget. Varamedlem, lege Rune Johansen, rykker opp som medlem av utvalget. Valgkomiteen foreslår lege Karsten Hytten som ny vara. Valgkomiteen har forstått det slik at etikkutvalget skal konstituere seg selv.

Foreslått etikkutvalg for neste periode:

- Medlemmer etikkutvalget
 - Psykolog Hanne Marit Lang
 - Lege Asgeir Medhus
 - Lege Rune Johansen
- Varamedlem etikkutvalget
 - Lege Karsten Hytten

Vedtak:

- Valgkomiteens forslag til styremedlemmer er valgt ved akklamasjon
- Valgkomiteens forslag til valgkomite er valgt ved akklamasjon
- Valgkomiteens forslag til etikkutvalget er valgt ved akklamasjon

Generalforsamling hevet av styreleder Ingunn Aanderaa Opsahl klokken 20:43

Annen informasjon

Informasjon om Helfo refusjonsordning for kandidater og lærere ved Institutt for Psykoterapi

Kandidater og lærere ved Institutt for Psykoterapi er inkludert i ordningen vi har med Helsedirektoratet om rett til trygderefusjon for utdanningskandidater og lærere fastsatt i forskrift om rett til trygderefusjon for leger, spesialister i klinisk psykologi og fysioterapeuter § 1 nr. 5.

Hensikten med refusjonsordningen er å sikre at kandidater kan ha pasienter i obligatorisk behandling under utdanningen. Ved oppstart av nye seminarer informerer undervisningsleder kandidater om denne refusjonsordningen muntlig og skriftlig.

Dersom kandidater vil benytte seg av denne ordningen tar man kontakt med instituttet ved seminarets oppstart. Det inngås en kontrakt mellom kandidaten og instituttet om at kandidaten skal benytte seg av refusjonsordningen. Så får kandidaten en bekreftelse fra instituttet på at man deltar på seminar her som skal brukes ovenfor Helfo. Etter dette kontakter kandidaten selv Helfo og inngår avtale om refusjon.

For kandidater på innføringsseminar betyr denne ordningen at man kan få trygderefusjon for inntil 6 pasienttimer per uke, i en avgrenset varighet på inntil 3 år fra innføringsseminarets oppstartsdato.

For kandidater på videregående seminar betyr denne ordningen at man kan få trygderefusjon for inntil 8 pasienttimer per uke, i en avgrenset varighet på inntil 5 år fra det videregående seminarets oppstartsdato.

Muligheten til trygderefusjon for kandidater kan unntaksvis gis utover periodene på 3 og 5 år, når Instituttet bekrefter at utdanningsopplegget gjør det nødvendig. Dette må da attesteres i hvert enkelt tilfelle.

For lærere ved Institutt for Psykoterapi gjelder også refusjonsordningen med Helfo. Ut fra formålet med denne ordningen legger Helsedirektoratet til grunn at refusjonsretten bare gjelder i den perioden man deltar i det aktuelle undervisningsopplegget ved instituttet, og i et omfang som er i samsvar med de praksiskrav instituttet har for lærere. Det er et krav til seminarlærere at de er i psykoterapeutisk praksis på hel- eller deltid under sin funksjonstid som lærer. Denne ordningen for lærere har hittil ikke vært benyttet ved vårt institutt.

Nye kandidatrepresentantene til Styret

Valg av kandidatrepresentanter til styret ble gjennomført på epost frem til 2. april. Etter avstemming ble følgende kandidatrepresentanter valgt:

Cecilia Tho

Alder 35 år. Cand.med. 2012 fra Comenius University, Jessenius Faculty of Medicine i Martin, Slovakia Lege i spesialisering i psykiatri siden 2015 Fast stilling ved Betanien sykehus, Bergen. For tiden permisjon fra Betanien for akuttår ved Sandviken sykehus, Bergen

Randi Egeland

Utdannet lege i 2013 fra Syddansk universitet i Odense. Lege i spesialisering i voksenpsykiatri ved Lovisenberg diakonale sykehus frem til 2019. Nå konstituert overlege ved poliklinikk for unge voksne ved St Olavs hospital. Gjennomførte innføringsseminar ved Institutt for psykoterapi i 2018 og går nå videregående seminar. Opptatt av å bevare psykodynamisk tenkning omkring behandling av pasienter i det offentlige helsevesen. Kandidatmedlem i styret siden høsten 2019.

Nye medlemmer

Instituttet har tatt opp følgende nye medlemmer:

Lege Liliana Lauvsnes
Lege Anders Gaasland
Lege Ann-Mari Huse
Lege Knut Halfdan Leseth
Lege Marit Eriksen
Psykolog Gerd-Inger Voje
Psykolog Cecilie Roberg
Psykolog Adriana Ochoa
Psykolog Frode Voll-Aanerud

Oppdatert liste over lokale kontaktpersoner:

Innlandet: **Lege Sten Owe Rune Hansen**

Vestfold: **Lege Henning Huneide**

Agder: **Vi venter på ny kontaktperson i Agder.**

Rogaland: **Psykolog Julio Garcia-Salas og lege Ida Gummedal**

Hordaland: **Psykolog Florian Johannes Richarts, Psykolog Per Birkhaug**

Møre og Romsdal: **Psykolog Thomas Amundsgård**

Trøndelag: **Lege Robert Rahn, Vararepresentant: Lege Ola Røstum**

Nordland: **Lege Merete Isachsen**

Troms og Finnmark: **Lege Inger Elisabeth Reier, Kasserer: Psykolog Turi Grongstad**

Biblioteket

Vi vil gjerne minne alle kandidater og medlemmer om at instituttets bibliotek er tilgjengelig for utlån. Kom innom når du er på instituttet og lån gjerne med deg noe. Her er en liste av nye titler tilgjengelig på biblioteket:

- *Psychic Bisexuality*, 2018, ISBN 9781138579033
- *Rediscovering Psychoanalysis*, 2008, ISBN 9780415468633
- *Reclaiming Unlived Life* (2016), ISBN 9781138956018
- *Minding the Body* (2014), ISBN 9780415718608
- *The Maternal Lineage* (2012), ISBN 9780415681650
- *Donald Winnicott Today* (2012), ISBN 9780415564885
- *Psychotic Temptation* (2012), 9780415673228
- *The Intimate Room* (2010), ISBN 9780415575102
- *Mind Works* (2008), ISBN 9780415429924
- *Murdered Father, Dead Father* (2015), ISBN 9781138841840
- *Psychoanalytic Concepts and Technique in Development* (2019), ISBN 9780367185244
- *Frances Tustin Today* (2015), ISBN 9781138820456
- *The Work of Psychoanalysis* (2016), ISBN 9781138963405
- *Melanie Klein in Berlin* (2009), ISBN 9780415484985
- *Truth and the Unconscious in Psychoanalysis* (2016), ISBN 9781138954953
- *Supervision in Psychoanalysis* (2013), ISBN 9780415587556
- *Torments of the Soul* (2015), ISBN 9780415813440
- *Sexuality, Excess, and Representation* (2019), ISBN 9780367253554
- *Psychoanalysis, Apathy, and the Postmodern Patient* (2018), ISBN 9781138068117
- *Projective Identification* (2011), ISBN 9780415605298
- *Secret Passages* (2010), ISBN 9780415555128
- *The Psychoanalyst's Superegos, Ego Ideals and Blind Spots* (2019), ISBN 9780367205089
- *Betweenity* (2010), ISBN 9780415543903
- *Living Psychoanalysis* (2014), ISBN 9780415626477
- *British Psychoanalysis* (2017), ISBN 9781138579057
- *Symbiosis and Ambiguity* (2012), ISBN 9780415464628
- *The Pioneers of Psychoanalysis in South America* (2014), ISBN 9780415713733
- *Formless Infinity* (2015), ISBN 9781138018587
- *Psychoanalytic Education at the Crossroads* (2016), ISBN 9781138928718
- *Metapsychological Perspectives on Psychic Survival* (2018), ISBN 9780815384090
- *Authenticity in the Psychoanalytic Encounter* (2018), ISBN 9780815385462
- *Time, Space and Phantasy* (2008), ISBN 9780415463225
- *Insight* (2011), ISBN 9780415618816
- *Concerning the Nature of Psychoanalysis* (2019), ISBN 9780367236519

Det er både fagbøker og tidsskrifter til utlån fra biblioteket. Ta kontakt med administrasjonssekretær for utlån.

Tidsskrifter

Medlemmer ved Institutt for psykoterapi har tilgang til reduserte priser på noen av tidsskriftene vi abonnerer på.

«**Contemporary Psychoanalysis**» (utgitt av Taylor&Francis)

Medlemmer kan selv kontakte utgiver og bestille seg et abonnement til rabatterte priser. Dette gjør du ved å følge denne lenken:

<https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=societyInformation&journalCode=ucp20>

«**International Forum of Psychoanalysis**» (utgitt av Tylor&Francis)

Følg denne lenken for å lese tidsskriftet gratis på nett:

<https://www.tandfonline.com/toc/spsy20/current>

- «**Journal of the American Psychoanalytic Association**» (utgitt av Sage)

Gå til denne lenken og opprett en profil først:

<https://journals.sagepub.com/action/registration>

Følg deretter denne lenken for å lese tidsskriftet gratis på nett:

<http://journals.sagepub.com/token/PY4HwPArSbvEyg3UypVx/InstituttforPsykotterapi>

Institutt for psykoterapi

Postboks 4254 Nydalen, 0401 OSLO • Nydalsvn. 15, 0484 Oslo • Tlf.: 22 58 17 70
E-mail: sekr@instpsyk.no • Bankgiro 6042.06.01959

www.instpsyk.no